ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

1883

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6.—ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Ἀγχέσμου, 9.
1883

Ἀριθ. 370 – Λεπτὰ εἴκοσι πέντε

ΕΤΟΥ Η'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΕ' | Συνδρομὴ ἐτησία Ἐν Ἑλλάδι γρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.– Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἰσὶ ἐτήσιαι –Ὑπεύθυνος τῆς διευθύνσεως: Ἰδᾶς Ἀγγελόπουλος | 30 Ἰανουαρίου 1883

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

Παναμοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ

ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΑΤΣΩΝΗ

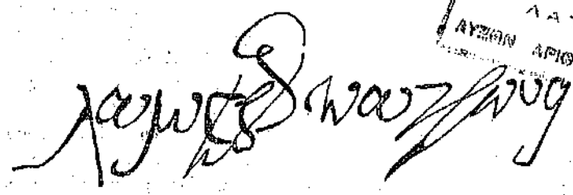

Ἡ ὑπογραφὴ αὕτη τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος ἀντεγράφη ἐκ τοῦ κατωτέρω ἐγγράφου κατ' εὐμενῆ παραχώρησιν τοῦ κατέχοντος αὐτὸ κ. Δ. Κ. Παπαγεωργίου.

«Μὲ τὸ παρὸν φανερόνω ἐγὼ ὁ τενέντε κολονέλος Λάμπρος κατζόνης οτη εμινα χρεόστης στὸν κουμπάρομου τὸν καπεταν ἀντρίτζο γροσια χηλια νουμερο γρο: 1000 τὰ ὁπιᾳ ναντουτα ἐφχαριστήσω ησαι ημεραις 31 καὶ δια σιγουριτα τουεδοσα το παρον μου ης τὰς χηρας του.

»1790 ηουνιου πεντη' 9ηάκι.

Λάμπρος κατζωνης.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΖΩΝΗΣ

Ὁ Λάμπρος Κατζώνης ἐγεννήθη εἰς Λεβάδειαν τῆς Βοιωτίας ἀκριβῶς σχεδὸν περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, δύναται δὲ νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν ναυτικῶν ἡρώων, ὅσους ἀναφέρει ἡ πάτριος ἡμῶν ἱστορία, ἡ τοσούτους ναυτικοὺς ἄνδρας ὑμνήσασα. Νεώτατος ἔτι μετέσχε τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ὑποκινηθείσης ἐπαναστάσεως, ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Ῥωσσίαν, κατῴκησεν εἰς Κριμαίαν, κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ἱδρυθὲν τότε αὐτόθι ἑλληνικὸν τάγμα, διέπρεψεν ὑπὸ τὸν Ποτέμκην εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας ῥωσσικὸν πόλεμον, ἀπέδειξε διὰ ναυτικῶν τολμημάτων περὶ Κριμαίαν ὅτι ἦτο ναύτης οὐδὲν ἧττον ἐπιτήδειος ἢ στρατιώτης, καὶ κατελθὼν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1788 εἰς Τεργέστην ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐξοπλισθέντος ατολίσκου. Ὁποῖα καὶ ὁπόσα ἦσαν τὰ πλοῖα, δι' ὧν ὁ Λάμπρος περιήγαγεν ἐπὶ 5 ὅλα ἔτη ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις νικηφόρον τὴν σημαίαν αὐτοῦ ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν. Ἐκ Τεργέστης ἐξέπλευσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ 1788 μετὰ τριῶν σκαφῶν, ἐξ ὧν τοῦ ἑνὸς μόνον ἠξεύρομεν τὸ ὄνομα καὶ τὴν δύναμιν· ἦτο δὲ τὸ σκάφος τοῦτο ἀμερικανικὸν καταδρομικὸν 26 πυροβόλων, ὅπερ ἀγορασθὲν ὑπὸ τῆς αὐτόθι κοινότητος ὠνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ *Ἀθηνᾶ τῆς Ἄρκτου*. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Λάμπρος κυριεύσας περὶ τὸ Αἰγαῖον μὲν ἓξ ἐχθρικὰ πλοῖα, καὶ περὶ Συρίαν ἕτερα ἕξ, ὡπλισεν αὐτὰ καὶ συγκατέταξεν εἰς τὸν ἴδιον στολίσκον· ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ δύναμις τῶν πλοίων τούτων ἄδηλον. Βραδύτερον ἀναφέρονται ἐν τῇ μοίρᾳ τοῦ Λάμπρου ὀκτὼ ἕτερα πλοῖα· δύω μὲν κυβερνώμενα ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν Ἀναργύρου καὶ Καρακατσάνη, πλὴν δὲ τούτων ὁ *Ἀχιλλεὺς* ὑπὸ τὸν Ζυγούρην, ἡ *Μαρία* 24 πυροβόλων ὑπὸ τὸν Πασχάλην Κασίμην καὶ 4 προσέτι πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Μπουρζουνάκην, τὸν Δημήτριον Ἀλεξόπουλον, τὸν Εὐστράτιον Νικηφοράκην καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Παταράκην. Μετὰ τῆς δυνάμεως ταύτης ἥτις ἐν τούτοις κατηρτίσθη κατὰ μικρὸν, λέγεται ὁ Λάμπρος, κατὰ τὰ δύο ἔτη 1788 καὶ 1789 οὐ μόνον ἀφανίσας πᾶσαν ναυτικὴν τοῦ ὀσμανικοῦ Κράτους ἐμπορίαν, οὐ μόνον κυριεύσας μὲν τὸ φρούριον τοῦ Καστελλορίζου εἰς τὰ παράλια τῆς Λωκίας, καταστρέψας δὲ τοὺς προμαχῶνας τοῦ Δυρραχίου, ἀλλὰ καὶ ἐπανειλημμένως ναυμαχήσας ἐκ παρατάξεως αὐτὸν τὸν ὀσμανικὸν στόλον. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐν ἐλλείψει εἰδήσεων ἀσφαλεστέρων, δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψει περὶ τὰ καθέκαστα τῶν φημιζομένων τούτων κα-

τορθωμάτων· τοῦτο μόνον βεβαιοῦμεν ὡς ἀναμφισβήτητον, ὅτι τῷ 1789 ἡ καταπλαγεῖσα τουρκικὴ κυβέρνησις ἠγωνίσθη νὰ προσοικειωθῇ τὸν ἄνδρα διὰ τοῦ *διερμηνέως τοῦ στόλου* Στεφάνου Μαυρογένους. Ὁ διερμηνεὺς ἔγραψε πρὸς τὸν Λάμπρον ἐπιστολήν, δι ἧς προσαγορεύει αὐτὸν *ἀνδρειότατον ἥρωα*, ἐπαγγέλλεται δὲ εἰς αὐτόν τε καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ ἀμνηστίαν καὶ παραχωρεῖ αὐτῷ τὴν διαδοχικὴν καὶ ἀφορολόγητον ἡγεμονείαν μιᾶς τῶν νήσων τοῦ Ἰκαρίου πελάγους οἵαν ἤθελεν ἐκλέξει, ἐπιχορηγῶν συνάμα καὶ ἀξιόλογον χρηματικὸν ποσόν. Ἀλλ' ὁ Λάμπρος ἀπέκρουσε πάντα ταῦτα καὶ ἐξακολουθήσας τὸν ἀγῶνα συνεκρότησε τῷ 1790 τὴν πεισματωδεστέραν τῶν ναυμαχιῶν αὐτοῦ, περὶ ἧς σώζονται λεπτομέρειαι μὴ δυνάμεναι, νομίζομεν, νὰ ἀμφισβητηθῶσιν.

Ἀπριλίῳ μηνὶ 1790 ὁ Λάμπρος ἐναυλόχει εἰς Κέαν μετὰ πλοίων ἐννέα, διότι εἶχε προεκπέμψει τὰ λοιπὰ πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ καταδρομικοῦ αὐτῶν ἔργου. Πρό τινος δὲ εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ 500 κλέφτας ὑπὸ τὸν Ὀπούντιον Λοκρὸν Ἀνδρούτζον, τὸν πατέρα τοῦ Ὀδυσσέως ἐκείνου, ὅστις ἐν ἀρχῇ τῆς τελευταίας μεγάλης ἐπαναστάσεως διετέλεσεν ὁ ἐπισημότατος τῶν πολεμάρχων τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἴσως φανῇ παράδοξον πῶς οἱ ὀρεσίβιοι οὗτοι μαχηταὶ ἀπεφάσισαν νὰ θαλασσομαχήσωσιν. Ὑπάρχουσιν ὅμως πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα κλεφτῶν καὶ ἁρματωλῶν εἰς ναυμάχους μεταβληθέντων.—Τὸ δὲ παρὸν γεγονὸς ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ ᾄσματος:

Τ' Ἀνδρούτσ' ἡ μάνα χαίρεται, τ' Ἀνδρούτσ' ἡ μάνα κλαίει,
Ἔχει τοὺς γιοὺς ἁρματωλοὺς καὶ καπεταναραίους.

Τῇ 6 Ἀπριλίου ἡ προφυλακὴ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Λάμπρον ὅτι ἐπεφάνη μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Εὐβοίας ὁ ὀθωμανικὸς στόλος ἐκ πεντεκαίδεκα μεγάλων πλοίων συγκείμενος. Ὁ Λάμπρος ἐξώρμησεν ἀμέσως εἰς συνάντησιν αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ τρίωρον πυροβολισμὸν οἱ πολέμιοι παραδόξως ὑπεχώρησαν, ἵνα λάβωσι καιρὸν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς περιμενομένης ὑπ' αὐτῶν ἀλγερινῆς μοίρας. Οὐδὲν ἧττον ἡ ὑποχώρησις αὕτη δὲν δύναται νὰ λογισθῇ εἰμὴ ὡς ἧττα, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν ἦτο τοὐλάχιστον τετραπλασία, ἂν ὄχι πενταπλασία, τῆς ἑλληνικῆς, τὰ δ' ἑλληνικὰ πλοῖα δὲν ἔπαυσαν καταδιώκοντα αὐτοὺς μέχρι τῆς ἑσπέρας. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὁ στολίσκος τοῦ Λάμπρου ὑπέστη βλάβην οὐ μικράν, καὶ δύο τῶν πλοίων αὐτοῦ, τὰ τοῦ Ἀναργύρου καὶ τοῦ Καρακατσάνη, ἀπομακρυνθέντα ἐν τῇ καταδιώξει δὲν ἠδυνήθησαν οὐδὲ τὴν ἐπιοῦσαν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἀνέμων. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ταύτην προσῆλθε καὶ ἡ ἀλγερινὴ μοῖρα, ὥστε οἱ πολέμιοι ἐπέπεσον μετὰ διπλασίας δυνάμεως. Ὁ Λάμπρος καίτοι δὲν εἶχεν ἤδη εἰμὴ πλοῖα ἑπτά, καὶ ταῦτα παθόντα ἀπὸ τῆς προτεραίας, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀντιπαραταχθῇ, ὥστε συνεκροτήθη ἀγὼν φοβερὸς περὶ Καφηρέα, περὶ τὸν χῶρον δηλαδὴ ἐκεῖνον, ὅπου μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη ἔμελλε νὰ διαπράξῃ ὁ Γεώργιος Σαχτούρης ἐν τῶν λαμπροτάτων αὐτοῦ κατορθωμάτων. Οἱ ἐχθροὶ περιζώσαντες τὴν μοῖραν τοῦ Λάμπρου ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι πανταχόθεν κατ' αὐτῆς· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσωσι τὰ σκάφη ἐξ ἐπιπλου. Καὶ πρώτη λοιπὸν ἡ ὀσμανικὴ ναυαρχὶς φέρουσα 74 πυροβόλα, ἀπεπειράθη νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν *Ἀγελλέα*· ἀλλ' ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ, ὁ γενναῖος Ζυγούρης, ἀνῆψεν ἐν τῷ ἅμα πυρὰ ἐπὶ τῶν κεραιῶν, ἀπειλῶν νὰ μεταδώσῃ τὰς φλόγας εἰς τὸν πλησιάζοντα κολοσσόν. Τότε ἡ ναυαρχὶς ὠπισθοχώρησε καὶ ἑνωθεῖσα μετὰ πέντε Ἀλγερινῶν φρεγατῶν ἐπέπλευσε κατὰ τῆς *Μαρίας* τοῦ Πασχάλη Κασίμη, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Οἱ Ἀλγερινοὶ εἰσπηδήσαντες ἐντὸς τοῦ πλοίου τούτου ἐφόνευσαν 147 Ἕλληνας καὶ τραυματίσαντες τόν τε κυβερνήτην καὶ τοὺς περιληφθέντας τρισκαίδεκα ναύτας, ἐκυρίευσαν τὴν *Μαρίαν*. Ἕτερον δὲ ἀλγερινὸν πλοῖον φέρον τριάκοντα καὶ ἓξ μεγάλα πυροβόλα, προσεκολλήθη εἰς τὴν *Ἀθηνᾶν*, τῆς ὁποίας τὸ κατάστρωμα ἐπληρώθη διὰ μιᾶς πολεμίων. Ἀλλ' ὁ Λάμπρος ἀντιπαραταχθεὶς ἐκ τοῦ συστάδην καὶ καταβαλὼν τοὺς εἰσπηδήσαντας, ἠδύνατο ἴσως νὰ κυριεύσῃ τὸν ἀντίπαλον, ἐὰν ἦνε ἀληθὲς, ὅτι ἐκ τῶν 600 τούτων ναυβατῶν δὲν διεσώθησαν εἰμὴ τριάκοντα καὶ ἕξ. Ἐνόμισεν ὅμως, φαίνεται, συνετώτερον νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ αὐτοῦ τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων αὐτοῦ πλοίων δεινοτάτας παθόντα ζημίας μετ' ὀλίγον κατεστράφησαν. Τὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Μπουρζουνάκη, ἀποβαλὸν τὸν τρυμνήσιον ἱστὸν καὶ τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ, κατώρθωσε μὲν νὰ διελάσῃ ἀνὰ μέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπυροπολήθη ὑπὸ τῶν ἰδίων ναυβατῶν. Περὶ τὸν Δημήτριον Ἀλεξόπουλον δὲν ἔμειναν ζῶντες εἰμὴ δέκα, οἵτινες ἔβρψαν τὸ σκάφος εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον, καὶ οἱ μὲν ναῦται φυγόντες διεσώθησαν, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Ἀλεξόπουλος προσαγαγὼν θρυαλλίδα εἰς τὴν ἐναπομείνασαν ὀλίγην πυρίτιδα, ἀνετινάχθη μετὰ τοῦ πλοίου καὶ τῆς σημαίας εἰς τὸν ἀέρα. Τελευταῖον ὁ Εὐστράτιος Νικηφοράκης ἠδυνήθη, εἰ καὶ περιζωσμένος ὑπὸ πολεμίων, νὰ ῥίψῃ τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου μετὰ τοῦ πληρώματος καὶ τῆς σημαίας. Καὶ ἐνῷ τοιαύτη συνέβαινε περὶ τὸν Λάμπρον πανωλεθρία, ἐνῷ ὁ Κωνσταντῖνος Παταράκης καὶ ὁ Ζυγούρης ἔχοντες τὸν ἄνεμον ἐναντίον δὲν ἠδύναντο νὰ προσέλθωσιν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, ἐνῷ οἱ ἱστοὶ τῆς *Ἀθηνᾶς* εἶχον βλαβῆ καιρίως καὶ αἱ κεραῖαι κατακοπῆ καὶ τὰ ἱστία καὶ τὰ πλευρὰ κατατρυπηθῆ, καὶ τὸ σκάφος πανταχόθεν διέῤῥες, καὶ αὐτὸς ἔφερε τραῦμα εἰς τὴν κεφαλήν, ὁ ἀδάμαστος ἀνὴρ ἐπέμεινεν ἀν-

ταγωνιζόμενος καὶ μὴ θέλων νὰ καταλίπῃ τὴν ναυαρχίδα αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐκ τῶν 295 ἀνδρῶν ὅσοι ἀπήρτιζον τὸ πλήρωμα τῆς *Ἀθηνᾶς* δὲν ἔμειναν εἰμὴ 5 ἀξιωματικοὶ καὶ 55 ναῦται, ἐξ ὧν οἱ 38 πληγωμένοι. Τότε οὗτοι ἐζήτησαν διὰ σημείων λέμβους παρὰ τῶν ὑπηνέμων συντρόφων καὶ ἐσώθησαν δι' αὐτῶν, πυροπολήσαντες μὲν τὴν *Ἀθηνᾶν*, ἀπελθόντες δὲ αὐτοὶ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ πρὸς ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Παταράκη εἰς Μῆλον.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν λοιπὸν ταύτην ὁ Λάμπρος ἀπώλεσε δύο μὲν πλοῖα αἰχμαλωτισθέντα, τὸ τοῦ Κασίμη καὶ τὸ τοῦ Νικηφοράκη, τρία δὲ πυροπληθέντα ὑπὸ τῶν ἰδίων κυβερνητῶν, περὶ τοὺς 650 δὲ ἄνδρας καὶ ἀξιωματικοὺς, ἐκτὸς τῶν τραυματιῶν ὅσοι διεσώθησαν. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων τούτων ἦσαν καὶ πολλοὶ κλέφται, ὡς μαρτυρεῖ τὸ προειρημένον ᾆσμα, τὸ ὁποῖον μνημονεῦον τῆς προκειμένης ναυμαχίας λέγει·

Σὰν πιάστηκαν 'ς τὸν πόλεμον ἀπ' τὴν ἀδγ' ὡς τὸ βράδυ,
Πολλοὶ κλέφταις σκοτώνονται τοῦ καπετὰν Ἀνδρούτσου.

Ἐκ δὲ τῶν πολεμίων βεβαιοῦται, ὅτι ἐφονεύθησαν 3,000 καὶ ἐπληγώθησαν πολλοί. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ Λάμπρος ἡττήθη· ἀλλὰ ὑπάρχουσιν ἥτται ἀντάξιαι νικῶν. Εἰς Μῆλον εὗρεν ὁ Παταράκης γαλλικὸν δρόμωνα, ὅστις εἶχε καταπλεύσει εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, ἀφοῦ παρέστη πόρρωθεν θεατὴς τοῦ τραγικοῦ ἀγῶνος, τοῦ ὁποίου τὰς περιπετείας ἀνέγραψεν ἐπιμελῶς ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ. Ὁ γενναῖος Γάλλος, ὅστις περιεποιήθη ἅπαντας τοὺς περισωθέντας ἐκείνους ἄνδρας, ἀκούσας τὸν Πάτμιον Ἀναστάσιον Παλαιολόγον εἰπόντα ὅτι ἐνικήθησαν, ἀνέγνω αὐτῷ εἰς ἀπάντησιν τὸ ἡμερολόγιόν του, ἐν ᾧ διὰ μακρῶν ἐγκωμίαζε τὴν γενναιότητα αὐτῶν καὶ προσέθετεν ἐπὶ τέλους, ὅτι *κατὰ τὴν ἀνδρείαν τοὐλάχιστον ὑπολαμβάνει* αὐτοὺς ἐναμίλλους τῶν εὐκλεῶν αὐτῶν προπατόρων. Καὶ βραδύτερον ὁ Ἐνετὸς ἀρχιναύαρχος Ἔμος εἶπε πρός τε τὸν Λάμπρον καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Παλαιολόγον· «ἐὰν ἀπωλέσατε πέντε πλοῖα, 600 ναύτας, 2 πλοιάρχους καὶ 49 ἀξιωματικοὺς, ἡ δόξα ἡμῶν ἔσται ἀΐδιος». Ἀλλὰ καὶ ἡ Λίκατερίνη αὕτη, ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας, ἐτίμησε τὸν Λάμπρον προβιβάσασα μὲν αὐτὸν εἰς βαθμὸν χιλιάρχου, ἀπονείμασα δὲ αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Οὐδὲ ἀπέβαλε τὸ θάρρος καὶ τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ὁ ἥρως τῆς Βοιωτίας ἕνεκα τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ἀτυχήματος. Ἀλλ' ἀναδιοργανώσας τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ μοῖραν ἡτοιμάζετο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα ὅτε, ἔτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1791 ἀρξαμένων τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἔλαβε διαταγὰς νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν. Ὁ Λάμπρος ἀγανακτήσας ἀνεφώνησεν, ὡς βεβαιοῦται, ὅτι, *ἐὰν ἡ αὐτοκράτειρα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην αὐτῆς, ὁ Κατσώνης ἀκόμη δὲν ὑπέγραψε τὴν ἐδικήν του*, ἐξέδωκεν ἔντονον κατὰ τῆς ῥωσσικῆς πολιτικῆς διαμαρτύρησιν κατὰ μῆνα Μάϊον 1792 καὶ κατέλαβε τὴν περὶ τὸ Ταίναρον λακωνικὴν παραλίαν μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου, ἵνα ἀπὸ τοῦ ὁρμητηρίου τούτου ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ. Ἐκεῖ προσδληθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀσμανικοῦ στόλου (μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὴν περίστασιν ταύτην συνέπραξαν παραδόξως καὶ δύο γαλλικὰ μονόκροτα), ἀντέστη μὲν ἐπί τινα χρόνον καὶ δεινὴν ἐπήνεγκε σφαγὴν εἰς τοὺς ἀποβιβασθέντας πολεμίους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους προτραπεὶς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Ζανέτου Γρηγοράκη, ἀπέπλευσεν εἰς Ἰθάκην καὶ ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς Ῥωσσίαν. Παρὰ τῇ Λίκατερίνῃ δὲν ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν τῷ 1796 Παῦλος Α', ἀμείβων τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἐδωρήσατο τῷ ἀνδρὶ γενναίαν χρηματικὴν χορηγίαν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Λάμπρος ζητήσας τὴν ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἄφεσιν κατεστάθη εἰς Κριμαίαν καὶ ἀπέθανεν ἐν ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας τῷ 1804[1].

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΡΑΝΔΕ

[Μυθιστορία Ὀνωρίου Βαλζάκ.—Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου]

Συνέχεια· ἴδε σελ. 58.

Ὁ Γρανδὲ ἐβάδισε κατ' ἀρχὰς σιωπηρὸς μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του· ὄχι ὅτι ἐστενοχωρεῖτο ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν Κάρολον τὸν θάνατον τοῦ πατρός του· ἀλλ' ἠσθάνετο εἶδός τι οἴκτου, γνωρίζων ὅτι ἦτο πάντῃ ἄπορος, καὶ ἀνεζήτει φράσεις προσφόρους, ἵνα μετριάσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς σκληρᾶς ἀληθείας. «Ἔχασες τὸν πατέρα σου!» οὐδὲν ἐσήμαινεν. Οἱ πατέρες ἀποθνήσκουσι πρὸ τῶν τέκνων. Ἀλλά: «Εἶσαι ἐντελῶς ἄπορος!» περιεῖχε πάντα ὁμοῦ τὰ ἐπὶ γῆς δυστυχήματα. Ταῦτα δὲ διαλογιζόμενος ὁ γέρων περιήρχετο ἐπὶ τρίτου τὴν μεσαίαν δενδροστοιχίαν, ἧς ἡ ἄμμος ἔτριζεν ὑπὸ τοὺς πόδας του. Κατὰ τὰς κρισίμους τοῦ βίου στιγμάς, ἡ ψυχὴ ἡμῶν συνάπτεται στενῶς μετὰ τῶν τόπων, ὅπου ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη. Οὕτω δὲ ὁ Κάρολος παρετήρει μετὰ προσοχῆς μεγάλης τοὺς πύξους τοῦ κηπαρίου, τὰ πίπτοντα κίτρινα φύλλα, τοὺς ἐφθαρμένους τοίχους, τὰ παράδοξα σχήματα τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, καὶ πάσας τὰς περὶξ αὐτοῦ γραφικὰς λεπτομερείας, αἵτινες ἔμελλον νὰ μείνωσιν ἐγκεχαραγμέναι εἰς τὴν μνήμην του, συνδεδεμέναι διαρκῶς πρὸς τὴν ὑψίστην ἐκείνην ὥραν διὰ τοῦ μνημονικοῦ συνειρμοῦ ὃν ἔχουσι τὰ πάθη ἰδιάζοντα.

1. Κ. Παπαρρηγόπουλος.

— Ὡραῖος, ζεστὸς καιρός, εἶπεν ὁ Γρανδέ, βαθέως ἀναπνέων.

— Ἀλήθεια, θεέ μου ἀλλὰ διατί . . .

— Ἄκουσε, παιδί μου, ὑπέλαβεν ὁ θεῖος. Ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ νέα δυσάρεστα. Ὁ πατέρας σου εἶνε πολὺ κακά . . .

— Κ' ἐγὼ κάθημαι ἐδῶ ; εἶπεν ὁ Κάρολος. Ἀννέτα ! ἐφώνησε, γρήγορα ἄλογα ταχυδρομικά. Θὰ εὕρω ἐλπίζω εἰς τὴν πόλιν ἓν ἀμάξι, προσέθηκε στρεφόμενος πρὸς τὸν θεῖόν του, ὅστις ἔμενεν ἀκίνητος.

— Καὶ ἁμάξι καὶ ἄλογον εἶνε περιττά, ἀπήντησεν ὁ Γρανδὲ θεωρῶν τὸν Κάρολον, ὅστις ἔμενεν ἄφωνος καὶ ἀπλανεῖς ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς. Ναί, πτωχέ μου ἀνεψιέ, μαντεύεις. Ἀπέθανε. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε. Εἶνε ἄλλο, πολὺ σπουδαιότερον. Αὐτοχειριάσθη !

— Ὁ πατήρ μου !

— Ναί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε. Αἱ ἐφημερίδες ἤρχισαν νὰ φλυαροῦν, ὡς νὰ εἶχαν τὸ δικαίωμα. Κύτταξε.

Καὶ ὁ Γρανδέ, ὅστις εἶχε δανεισθῆ τὴν ἐφημερίδα τοῦ Κρυσώ, ἔθηκε τὸ ἀπαίσιον ἄρθρον ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ Καρόλου.

Ὁ ταλαίπωρος νέος, παιδίον ἔτι, ἔχων τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν ἀνυποκρίτως ἐκδηλοῦνται τὰ πάθη διεῤῥάγη εἰς θρῆνον.

— Τί καλά ! διελογίσθη ὁ Γρανδέ. Οἱ ὀφθαλμοί του μ' ἐτρόμαζαν. Τώρα ποῦ κλαίει ἐσώθη.— Καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε, ἀνεψιέ μου, ὑπέλαβε μετὰ μικρὸν γεγωνυῖα τῇ φωνῇ, ἀγνοῶν δὲ ἂν ὁ Κάρολος τὸν ἤκουε. Δὲν εἶνε τίποτε, θὰ παρηγορηθῇς ἀλλά . . .

— Ποτέ, ποτέ ! Πάτερ μου, πάτερ μου !

— Σ' ἔκαμε πτωχόν, σ' ἄφησε χωρὶς λεπτόν !

— Τί μὲ μέλει δι' αὐτό. Τὸν πατέρα μου θέλω, τὸν πατέρα μου !

Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ λυγμοὶ ἀντήχουν ἀπαισίως ἐν μέσῳ τῶν τοίχων ἐκείνων. Αἱ τρεῖς γυναῖκες ὑπὸ οἴκτου συνεχόμεναι, ἔκλαιον. Τὰ δάκρυα εἶνε κολλητικά ὡς ὁ γέλως. Ὁ δὲ Κάρολος μὴ ἀκούων τὸν θεῖόν του ἔφυγεν εἰς τὴν αὐλήν, εὗρε τὴν κλίμακα, ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν του, κ' ἐρρίφθη εἰς τὴν κλίνην του, κρύπτων τὴν μορφὴν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν σινδόνων, ἵνα κλαύσῃ ἀνέτως μακρὰν τῶν συγγενῶν του.

— Πρέπει ν' ἀφήσωμεν νὰ περάσῃ ἡ πρώτη ὁρμή, εἶπεν ὁ Γρανδὲ εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ της εἶχον καταλάβει ταχέως τὰς θέσεις των καὶ εἰργάζοντο διὰ τρεμούσης χειρός, ἀφοῦ ἐσπόγγισαν τὰ δάκρυά των.

— Ἀλλ' αὐτὸς ὁ νέος, ἐξηκολούθησε, δὲν κάμνει διὰ τίποτε. Περισσότερον φροντίζει διὰ τοὺς νεκροὺς παρὰ διὰ τὰ χρήματα.

Ἡ Εὐγενία ἐφρικίασεν, ἀκούουσα τὸν πατέρα της οὕτως ἐκφραζόμενον περὶ τοῦ ἱερωτάτου ἄλγους. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης ἤρχισε νὰ κρίνῃ τὸν πατέρα της.

Καίτοι πνιγόμενοι, ἀντήχουν πάντοτε τοῦ Καρόλου οἱ λυγμοὶ ἐντὸς τῆς ἠχηρᾶς ἐκείνης οἰκίας· ὁ δὲ βαθὺς αὐτοῦ θρῆνος, ὅστις ἐφαίνετο ὑπογείως ἠχῶν, μόλις τὴν ἑσπέραν ἔπαυσε, βαθμιαίως ἐξασθενήσας.

— Τὸ πτωχὸ παιδί ! εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ.

Ἀλλ' ἀπαίσιος ὑπῆρξεν ἡ ἐκφώνησις αὕτη.

Ὁ γέρων Γρανδὲ ἐθεώρησε τὴν σύζυγόν του, τὴν Εὐγενίαν καὶ τὴν σακχαροδόχην· ἐνθυμήθη τὸ ἔκτακτον πρόγευμα ὅπερ εἶχε παρατεθῆ εἰς τὸν δυστυχῆ του συγγενῆ, καί, στὰς ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης,

— Νὰ σᾶς 'πῶ ! εἶπε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀπαθείας. Ἐννοῶ ἡ σπατάλη νὰ παύσῃ, κυρία Γρανδέ. Δὲν σᾶς δίδω τὰ χρήματά ΜΟΥ, διὰ νὰ μπουκώνετε ζάχαρι αὐτὸ τὸ βρωμόπαιδο.

— Ἡ μητέρα μου δὲν πταίει ; εἶπεν ἡ Εὐγενία. Ἐγὼ ἔ . . .

— Ἐπειδὴ εἶσαι ἐνήλιξ, δηλαδή, ὑπέλαβεν ὁ Γρανδέ, διακόπτων τὴν θυγατέρα του, ἐννοεῖς νὰ μοῦ ἐναντιώνεσαι ; Συλλογίσου, Εὐγενία . . .

— Ἀλλὰ πατέρα, ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ σας δὲν ἔπρεπε νὰ στερηθῇ εἰς τὴν οἰκίαν σας . . .

— Κολοκύθια ! ἐφώνησεν ὁ βυτοποιός. Υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ μου, . . . ἀνεψιός μου . . . καὶ τὰ ἑξῆς. Τὸν Κάρολον δὲν τὸν ἔχομεν τίποτε. Πεντάρα δὲν ἔχει, καὶ ὁ πατέρας του ἔκαμε πτώχευσιν. Ἀφοῦ κλαύσῃ τὸ κουλάκι μου ὅσον ἔχει ὄρεξιν, νὰ μοῦ ἀδειάσῃ τὴν γωνιάν. Δὲν ἔχω καμμίαν διάθεσιν νὰ μοῦ κάμῃ τὸ σπίτι μου ἄνω κάτω.

— Τί θὰ εἰπῇ, πατέρα, κάμνω πτώχευσιν ; ἠρώτησεν ἡ Εὐγενία.

— Κάμνω πτώχευσιν, ὑπέλαβεν ὁ πατήρ, θὰ εἰπῇ, κάμνω τὴν πλέον ἄτιμον πρᾶξιν ἀπὸ ὅσας ἠμποροῦν νὰ ἀτιμάσουν τὸν ἄνθρωπον.

— Θὰ εἶνε λοιπὸν μεγάλη ἁμαρτία, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, καὶ ὁ ἀδελφός μας θὰ κολασθῇ.

— Ἄρχισες πάλιν τὰ τροπάριά σου, εἶπεν ὁ γέρων πρὸς τὴν σύζυγόν του, ὑψῶν τοὺς ὤμους. Ἡ πτώχευσις, Εὐγενία, ὑπέλαβεν, εἶνε κλοπή, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς προστατεύει ὁ νόμος. Οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὸν Γουλιέλμον Γρανδέ, ἐπειδὴ τὸν ἤκουαν τίμιον· αὐτὸς τὰ ἔφαγεν ὅλα, καὶ τοὺς ἄφησε μόνα τὰ μάτια των, διὰ νὰ κλαίουν ὅσα ἔχασαν. Ὁ λῃστὴς εἶνε καλλίτερος ἀπ' ἐκεῖνον ποῦ πτωχεύει. Ἐκεῖνος σὲ προσβάλλει, ἠμπορεῖς νὰ ὑπερασπισθῇς, κινδυνεύει τὸ κεφάλι του· ἐνῷ ὁ ἄλλος . . . Τέλος πάντων ὁ Κάρολος εἶνε ἀτιμασμένος.

Αἱ λέξεις αὗται ἀντήχησαν βαρεῖαι εἰς τὴν καρδίαν τῆς ταλαιπώρου νεάνιδος. Ἀγνὴ ὡς ἄνθος ἐν μέσῳ δάσους φυέν, ἠγνόει τ' ἀξιώματα τοῦ κόσμου καὶ τοὺς σοφιστικούς του συλλογισμούς. Ἀπεδέχθη δὲ φυσικῶς τὴν φοβερὰν ἐξήγησιν τῆς

πτωχεύσεως, ἣν ἔδωκεν αὐτῇ σκοπίμως ὁ πατήρ της, χωρὶς νὰ τῇ ἐξηγήσῃ συνάμα καὶ τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀκουσίας καὶ λελογισμένης πτωχεύσεως.

— Καὶ δὲν κατωρθώσατε, πάτερ μου, νὰ ἐμποδίσετε αὐτὸ τὸ δυστύχημα ;

— Ὁ ἀδελφός μου δὲν μὲ ἠρώτησεν. Ἔπειτα, χρεωστεῖ τέσσαρα ἑκατομμύρια.

— Τί πρᾶγμα εἶνε ἓν ἑκατομμύριον ; ἠρώτησεν ἐκείνη ἀφελῶς, ὡς παιδίον πιστεῦον ὅτι εὐκόλως θὰ εὕρῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ.

— Δύο ἑκατομμύρια ; εἶπεν ὁ Γρανδέ· εἶνε δύο ἑκατομμύρια φράγκα ἀπὸ εἴκοσι πεντάρας τὸ καθέν, καὶ χρειάζονται ἑκατὸν πεντάρας διὰ νὰ κάμῃς πέντε φράγκα.

— Θεέ μου, θεέ μου ! ἀνέκραξεν ἡ Εὐγενία. Καὶ εἶχε ὁ θεῖός μου ἰδικά του τέσσαρα ἑκατομμύρια ; Ἔχει κανεὶς ἄλλος τόσα εἰς τὴν Γαλλίαν ; (Ὁ γέρων Γρανδὲ ἐθώπευσε τὸν πώγωνά του, ἐμειδίασε, καὶ τὸ ὑπερσάρκωμα τῆς ῥινός του ἐφαίνετο διαστελλόμενον.) Καὶ τί θὰ γείνῃ τώρα ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Κάρολος ;

— Θ' ἀναχωρήσῃ διὰ τὰς Ἰνδίας, ὅπου θὰ προσπαθήσῃ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρός του, νὰ κάμῃ περιουσίαν.

— Κ' ἔχει χρήματα νὰ ὑπάγῃ ἕως ἐκεῖ ;

— Θὰ τοῦ πληρώσω τὸ ταξείδιόν του . . . ἕως . . . —ἂς ἴνε ! ἕως τὴν Νάντην.

Ἡ Εὐγενία ἐρρίφθη περὶ τὸν τράχηλον τοῦ πατρός της.

— Τί καλὸς ποῦ εἶσαι, πατέρα, τί καλός !

Καὶ τὸν κατεφίλει τοσοῦτον, ὥστε σχεδὸν ἐντρέπετο ὁ Γρανδέ, ὃν ἐτάραττέ πως ἡ συνείδησίς του.

— Χρειάζεται πολὺς καιρός, τὸν ἠρώτησε, διὰ νὰ κάμῃ κανεὶς ἓν ἑκατομμύριον ;

— Αἴ, ἐξέρω κ' ἐγώ ! εἶπεν ὁ βυτοποιός. Ἠξεύρεις τί εἶνε ἕνα ναπολεόνι. Λογάριασε λοιπόν, ὅτι χρειάζονται πενῆντα χιλιάδες ναπολεόνια, διὰ νὰ κάμνουν ἕνα ἑκατομμύριον.

— Μητέρα, νὰ κάμωμεν μνημόσυνον.

— Τὸ ἐσυλλογίσθην.

— Αὐτὸ εἶνε τώρα ! αἰωνίως ἔξοδα ! ἐφώνησεν ὁ πατήρ. Μὰ δὲν μοῦ λέτε, μὴ θαρεῖτε ὅτι ἔχω κανένα θησαυρόν ;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην θρῆνος ὑπόκωφος, πολὺ τῶν προτέρων πενθιμώτερος, ἠκούσθη ἀπὸ τῶν ὑπερῴων κ' ἐπάγωσε τὴν Εὐγενίαν καὶ τὴν μητέρα της.

— Ἀννέτα, εἶπεν ὁ Γρανδέ, πήγαινε νὰ ἰδῇς μὴ σκοτωθῇ. — Αἴ ! ὑπέλαβε, στρεφόμενος πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ τὴν θυγατέρα του, αἴτινες εἶχον ὠχριάσει ἐκ τῶν λόγων του,—δὲν θέλω ἀνοησίαις. Κάμετε φρόνιμα. Ἐγὼ πηγαίνω νὰ ἰδῶ τοὺς Ὁλλανδοὺς, οἱ ὁποῖοι φεύγουν σήμερον. Ὕστερον θὰ περάσω ἀπὸ τοῦ Κρυσὼ νὰ ὁμιλήσωμεν. Καὶ ἀνεχώρησεν.

Ἀφοῦ ὁ Γρανδὲ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἡ Εὐγενία καὶ ἡ μήτηρ της ἀνέπνευσαν ἐλευθέρως. Πρὸ τῆς πρωΐας ἐκείνης οὐδέποτε ἡ θυγάτηρ εἶχεν αἰσθανθῇ στενοχωρίαν ἐνώπιον τοῦ πατρός της· ἀλλ' ἀπό τινων ὡρῶν μετέβαλλεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν αἰσθήματα καὶ ἰδέας.

— Μητέρα, ἠρώτησε, πόσα λουδοβίκεια ἔχει ἕνα βαρέλι κρασί ;

— Ὁ πατέρας σου πωλεῖ τὰ ἰδικά του ἀπὸ ἑκατὸν ἕως ἑκατὸν πενῆντα φράγκα, ἐνίοτε καὶ διακόσια, καθὼς ἤκουσα νὰ λέγουν.

— Ὥστε ὅταν κάμνῃ χίλια τετρακόσια βαρέλια . . .

— Δὲν εἰξεύρω, παιδί μου, πόσα κάμνουν· ὁ πατέρας σου δὲν μοῦ λέγει ποτὲ τὰς ὑποθέσεις του.

— Μὰ τότε λοιπὸν ὁ πατέρας πρέπει νὰ ἦνε πλούσιος.

— Ἠμπορεῖ. Ἀλλὰ ὁ κύριος Κρυσὼ μοῦ εἶπεν, ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν ἠγόρασε τὸ κτῆμα Φροαφών. Αὐτὸ θὰ τὸν ἐστενοχώρησε κάπως.

Ἡ Εὐγενία, μὴ ἐννοοῦσα πλέον τὰ τῆς πατρικῆς περιουσίας, παρῃτήθη παντὸς περαιτέρω ὑπολογισμοῦ.

— Οὐδὲ μὲ εἶδε, τὸ καϋμένο ! εἶπεν ἡ Ἀννέτα, ἐπιστρέφουσα. Εἶνε ξαπλωμένο 'ς τὸ κρεββάτι του καὶ κλαίει 'σὰν τὴν Μαγδαληνή. Τί λύπη νὰ ἔχῃ, καὶ κάμνει ἔτσι ;

— Πηγαίνωμεν, μητέρα, νὰ τὸν παρηγορήσωμεν· καὶ ἂν κτυπήσῃ ἡ θύρα, καταιβαίνομεν.

Ἡ κυρία Γρανδὲ δὲν κατώρθωσε ν' ἀντιστῇ εἰς τὸ γόητρον τῆς φωνῆς τῆς θυγατρός της. Ἡ Εὐγενία εἶχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅλον τὸ ὕψος τῆς γυναικείας ἀφοσιώσεως. Ἀμφότεραι δέ, πάλλουσαι τὴν καρδίαν, ἀνέβησαν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Καρόλου.

Ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτή, ἀλλ' ὁ νέος οὐδὲν ἔβλεπεν, οὐδὲ ἤκουεν· ἔκλαιε μόνον καὶ ἄναρθροι πάνου κραυγαὶ ἐξήρχοντο τῶν χειλέων του.

— Πῶς τὸν ἀγαπᾷ τὸν πατέρα του ! εἶπεν ἡ Εὐγενία ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

Ἀδύνατον δὲ ἦτο νὰ μὴ ἐννοήσῃ τις ἐκ τοῦ τόνου τῶν ὀλίγων αὐτῶν λέξεων πόσας ἐνέκλειεν ἐλπίδας ἡ νεαρὰ ἐκείνη καρδία, ἡ πλήρης πάθους, οὕτινος δὲν εἶχε συνείδησιν. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ κυρία Γρανδὲ ἠτένισεν ἐπὶ τὴν θυγατέρα της βλέμμα πλῆρες μητρικῆς στοργῆς ; καὶ τῇ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς :

— Πρόσεχε μὴ τὸν ἐρωτευθῇς.

— Νὰ τὸν ἐρωτευθῶ ! ὑπέλαβεν ἡ Εὐγενία. Ἄ ! νὰ ἤξευρες τί εἶπεν ὁ πατέρας.

Ὁ Κάρολος ἐπεστράφη καὶ εἶδε τὴν θείαν του καὶ τὴν ἐξαδέλφην του.

— Ἔχασα τὸν πατέρα μου, ἐφώνησε, τὸν καλόν μου πατέρα ! Ἂν μοῦ εἶχεν ἐκμυστηρευθῇ τὸ δυστύχημά του, θὰ εἰργαζόμεθα καὶ οἱ δύο νὰ τὸ ἐπανορθώσωμεν. Καλέ μου πάτερ ! Τόσον ἤμην

βέβαιος ὅτι θὰ τὸν ἐπανέβλεπαν, ὥστε μοῦ φαίνεται ὅτι τὸν ἐνηγκαλίσθην ψυχρά, ὅταν ἔφυγα.

Καὶ οἱ λυγμοὶ τοῦ ἔκοψαν τὸν λόγον.

— Θὰ προσευχηθῶμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ. Τί νὰ γείνῃ! θέλημα Θεοῦ ἦτον.

— Γενναιότητα, ἐξάδελφέ μου! εἶπεν ἡ Εὐγενία. Τὸ δυστύχημά σας δὲν διορθώνεται· συλλογισθῆτε τώρα νὰ σώσετε τὴν τιμήν σας.

Διὰ τῆς ἐμφύτου ἐκείνης γυναικείας λεπτότητος, ἥτις καὶ παρηγοροῦσα εἶνε πλήρης εὐφυΐας, ἡ Εὐγενία ἤθελε ν' ἀπατήσῃ τὴν λύπην τοῦ ἐξαδέλφου της, καὶ νὰ τὸν ἀσχολήσῃ περὶ ἑαυτὸν μᾶλλον.

— Τὴν τιμήν μου! ἀνεφώνησεν ὁ νέος, καὶ δράξας ἀποτόμως τὴν κόμην του, ἀνεκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης σταυρῶν τοὺς βραχίονας. — Ἀλήθεια. Ὁ πατήρ μου, εἶπεν ὁ θεῖος, ἐπτώχευσεν.

Ἐξέβαλε δὲ σπαρακτικὴν κραυγὴν κ' ἔκρυψε διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπόν του.

— Ἀφῆτέ με ἐξάδελφοι μου! ἀφῆτέ με! Θεέ μου, Θεέ μου! συγχώρησε τὸν πατέρα μου! πόσον θὰ ὑπέφερε!

Φοβερὸν ἐνδιαφέρον ἐνέπνεεν ἡ ἔκφρασις τῆς νεαρᾶς ἐκείνης καὶ ἀληθινῆς ὀδύνης, τῆς ἀνεπιπλάστου καὶ ἀνεπιλογίστου. Ἦτο αἰδήμων ὀδύνη, ἣν κατενόησαν αἱ ἁπλαῖ καρδίαι τῆς Εὐγενίας καὶ τῆς μητρός της, ὅτε ὁ Κάρολος παρεκάλεσεν αὐτὰς διὰ νεύματος νὰ τὸν ἀφήσωσι μόνον. Καταβᾶσαι δέ, ἐπανέλαβον σιωπηλαὶ τὰς θέσεις αὐτῶν ἐγγὺς τοῦ παραθύρου, καὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ μίαν σχεδὸν ὥραν, χωρὶς ν' ἀνταλλάξωσι λέξιν. Ἡ Εὐγενία, ῥίψασα βλέμμα ταχὺ ἐπὶ τῶν σκευῶν τοῦ νεανίου, τὸ βλέμμα ἐκεῖνο δι' οὗ αἱ νεάνιδες βλέπουσι πάντα ἐν μιᾷ στιγμῇ, εἶδε τὰ εὔμορφα μικροτεχνήματα τοῦ κομμωτηρίου του, τὰς ψαλίδας του καὶ τὰ χρυσοποίκιλτα ξυράφιά του. Ἡ θέα δὲ τῆς πολυτελείας ἐκείνης ἐν μέσῳ τῆς λύπης κατέστησεν αὐτῇ ἔτι συμπαθέστερον τὸν Κάρολον, ἴσως ἐξ ἀντιθέσεως. Οὐδέποτε γεγονὸς τοσούτῳ σοβαρόν, οὐδέποτε θέαμα τοσούτῳ δραματικὸν εἶχε προσβάλλει τὴν φαντασίαν τῶν δύο ἐκείνων ὑπάρξεων, αἵτινες διεβίουν πάντοτε ἐν εἰρήνῃ καὶ μονώσει.

— Μητέρα, εἶπεν ἡ Εὐγενία, θὰ φορέσωμεν μαῦρα διὰ τὸν θεῖόν μου.

— Νὰ ἰδοῦμεν τί θὰ εἰπῇ ὁ πατέρας σου, ἀπήντησεν ἡ κυρία Γρανδέ.

Καὶ ἀπέμειναν πάλιν σιγῶσαι. Ἡ Εὐγενία ἐξετέλει τὴν ἐργασίαν της διὰ κινήσεως τοσοῦτον τακτικῆς, ὥστε προσεκτικός τις παρατηρητὴς θὰ ἀνεκάλυπτε τοὺς γονίμους διαλογισμοὺς τῶν σκέψεών της. Ἡ πρώτη ἐπιθυμία τῆς λατρευτῆς ἐκείνης κόρης ἦτο νὰ συμπενθήσῃ μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου της.

Περὶ τὴν τετάρτην ὥραν βίαιος τοῦ ῥόπτρου κτύπος ἀντήχησεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς κυρίας Γρανδέ.

— Τί νὰ ἔχῃ ἄραγε ὁ πατέρας σου; εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα της.

Ὁ ἀμπελουργὸς εἰσῆλθεν εὐθύμως. Ἐκβαλὼν δὲ τὰ χειρόκτιά του, ἔτριψε βιαίως τὰς χεῖρας του, καὶ ἤθελε βεβαίως τὰς ἐκδάρει ἂν ἡ ἐπιδερμίς του δὲν ὡμοίαζε — πλὴν τῆς εὐωδίας — πρὸς τὴν ῥωσικὴν βύρσαν. Περιεπάτησεν, ἐθεώρησε τὴν ὥραν, καὶ τέλος πάντων διέφυγε τὸ μυστικόν του τὰ χείλη του.

— Γυναῖκα, εἶπεν, οὐδόλως τραυλίζων, τοὺς ἐγέλασα ὅλους. Τὸ κρασί μας ἐπωλήθη. Οἱ Ὁλλανδοὶ καὶ οἱ Βέλγοι ἦσαν νὰ φύγουν σήμερον. Ἐπῆγα εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἐπεριπάτησα ἐμπρὸς εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν των κάμποσην ὥραν, 'σὰν χάχας. Ὁ αὐτός, ἠξεύρεις, ἦλθε καὶ μ' ἐντάμωσε. Οἱ ἄλλοι ὅσοι ἔχουν κρασὶ ἤθελαν νὰ περιμείνουν· ἂς περιμείνουν. Ὁ Βέλγος μας ἦτον ἀπελπισμένος, τὸ ἐκατάλαβα. Ἔκλεισα εὐθὺς συμφωνίαν, διακόσια φράγκα τὸ βαρέλι, ὅλον μας τὸ εἰσόδημα, τὰ μισὰ μετρητά, εἰς χρυσόν. Τὰ χρατιὰ ἔγειναν, νὰ καὶ ἐξ λουδοβίκεια ἰδικά σου. Εἰς ἓξ μῆνας τὰ κρασιὰ θὰ πέσουν.

Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις ἐλέχθησαν ἠρέμα ἀλλὰ τοσοῦτον εἰρωνικῶς, ὥστε οἱ κάτοικοι τῆς Σωμύρης, οἵτινες ἦσαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνηθροισμένοι ἐπὶ τῆς πλατείας, κατάπληκτοι ἐκ τῆς εἰδήσεως ἣν εἶχον μάθει περὶ τῆς πωλήσεως τοῦ Γρανδέ, θὰ ἐφρικίων βεβαίως ἐκ τρόμου, ἂν τὰς ἤκουον. Πανικὸς φόβος ἤθελεν ὑποτιμήσει τοὺς οἴνους κατὰ πεντήκοντα τοῖς ἑκατόν.

— Εἴχατε χίλια βαρέλια ἐφέτος, πατέρα; εἶπεν ἡ Εὐγενία.

— Ναί, μικροῦλά μου.

Ἡ λέξις αὕτη ἐνέφαινε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς χαρᾶς τοῦ γέροντος βυτοποιοῦ.

— Αὐτὰ λοιπὸν κάμνουν διακοσίας χιλιάδας νομίσματα, ἀπὸ εἴκοσι πεντάραις τὸ καθέν.

— Μάλιστα, δεσποινὶς Γρανδέ.

— Τότε, πατέρα μου, ἠμπορεῖτε εὔκολα νὰ βοηθήσετε τὸν Κάρολον.

Ἡ ὀργὴ καὶ ἡ κατάπληξις τοῦ Βαλθάσαρ, βλέποντος τὸ *Μανὲ Θεκὲλ Φαρὲς* δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν ψυχρὰν ἀγανάκτησιν τοῦ Γρανδέ, ὅστις, οὐδόλως ἤδη τὸν ἀνεψιόν του συλλογιζόμενος. ἀνεύρισκεν αὐτὸν αἴφνης ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τῆς κόρης του.

— Αἴ,.. νὰ σᾶς πῶ! ἐφώνησεν, ἀφ' ὅτου 'μβῆκε αὐτὸς ὁ γυαλάκιας 'ς τὸ σπίτι μου, ἔγειναν ὅλα ἄνω κάτω. Ζαχαρωτὰ μοῦ ἀγοράζετε, πανηγύρια μοῦ κάμνετε καὶ ξεφάντωσαις. Αὐτὰ ἐμένα δὲν μ' ἀρέσουν. Ἐεύρω, μοῦ φαίνεται, εἰς τὴν ἡλικίαν μου πῶς θὰ φερθῶ, καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ πάρω μαθήματα οὔτε ἀπὸ τὴν κόρην μου οὔτε ἀπὸ κανένα. Θὰ κάμω διὰ τὸν ἀνεψιόν μου ὅ,τι εἶνε πρέπον, καὶ κανεὶς δὲν ἔχει ν' ἀνακατωθῇ. Ὅσον διὰ 'σένα, Εὐγενία, προσέθηκε στρεφόμενος πρὸς αὐτήν, ὁμιλίαν ἄλλην δὲν θέλω, εἰδεμὴ σὲ στέλλω

'ς τὸ μοναστῆρι καὶ σοῦ δίδω καὶ τὴν Ἀννέταν διὰ συντροφίαν, . . . καὶ αὔριον τὸ πρωΐ μάλιστα, χωρὶς ἀργοπορίαν. Ποῦ εἶνε αὐτὸ τὸ παλληκάρι; δὲν κατέβηκε ἀκόμη;

— Ὄχι, καλέ μου, ἀπήντησεν ἡ κυρία Γρανδέ.

— Καὶ τί κάμνει τὸ λοιπόν;

— Κλαίει τὸν πατέρα του, ἀπεκρίθη ἡ Εὐγενία.

Ὁ Γρανδὲ ἐθεώρησε τὴν θυγατέρα του, χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν. Ἦτο καὶ αὐτὸς κἄπως πατήρ. Περιπατήσας δ' ἔτι ὀλίγον ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ἀνέβη ταχέως εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἵνα μελετήσῃ περὶ τῆς τοποθετήσεως τῶν χρημάτων του εἰς ἀγοράν χρεωγράφων. Ἡ ὑλοτομία τῶν δασῶν του εἶχεν ἀποφέρει εἰς αὐτὸν ἑξακοσίας χιλιάδας φράγκων. Προσθέτων δ' εἰς αὐτὰ τὸ τίμημα τῶν αἰγείρων του, τὰ εἰσοδήματα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, καὶ τὰς διακοσίας χιλιάδας φράγκων τῆς πρὸ μικροῦ κλεισθείσης συμφωνίας, ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ ποσὸν ἐνεακοσίων χιλιάδων φράγκων. Ἐσκανδάλιζον αὐτὸν τὰ εἴκοσι τοῖς ἑκατόν, ἅτινα ἤλπιζε νὰ κερδήσῃ ἐκ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ δημοσίου, τιμωμένων τότε ἀντὶ ἑβδομήκοντα φράγκων. Ὑπελόγισε δι' ἀριθμῶν τὴν κερδοσκοπίαν του ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φύλλου τῆς ἐφημερίδος, ἐν ᾧ ἠγγέλλετο ὁ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀκούων, χωρὶς ν' ἀκούῃ, τοὺς στεναγμοὺς τοῦ ἀνεψιοῦ του.

Μετὰ μικρὸν ἦλθεν ἡ Ἀννέτα κ' ἐκτύπησεν εἰς τὸν τοῖχον, καλοῦσα τὸν κύριόν της νὰ καταβῇ εἰς τὸ γεῦμα. Ὑπὸ τὸν θόλον καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος τῆς κλίμακος ὁ Γρανδὲ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν.

— Ὁ τόκος θὰ μοῦ ἔρχεται ὀκτὼ τοῖς ἑκατόν. Θὰ τὴν κάμω αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς δύο ἔτη θὰ ἔχω ἕνα καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον φράγκα εἰς χρυσόν.

— Καὶ ὁ ἀνεψιός μου ποῦ εἶνε; ἠρώτησεν εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν.

— Δὲν θέλει, λέγει, νὰ φάγῃ, ἀπήντησεν ἡ Ἀννέτα. Αὐτὸ βλάπτει.

— Τόσον τὸ καλλίτερον· κάμνομεν οἰκονομίαν, ἀπήντησεν ὁ κύριός της.

— Βέβαια.

— Ἔννοια σου, καὶ δὲν θὰ κλαίῃ πάντοτε. Ἡ πεῖνα δὲν χωρατεύει.

Τὸ γεῦμα ἐγένετο λίαν σιωπηλόν.

— Ἐεύρεις, καλέ μου, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, ἀφοῦ ἀπεσκευάσθη ἡ τράπεζα, πρέπει νὰ φορέσωμεν μαῦρα.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, γυναῖκα, δὲν ἠξεύρεις τί ἀφορμὴν νὰ εὕρῃς διὰ νὰ ἐξοδεύσῃς χρήματα. Τὸ πένθος εἶνε εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὄχι εἰς τὰ φορέματα.

— Ἀλλὰ τὸ πένθος δι' ἀδελφὸν εἶνε ἀπαραίτητον, καὶ ἡ ἐκκλησία παραγγέλλει . . .

— Ἀγόρασε, ἂν ἀγαπᾷς, τὸ πένθος σου ἀπὸ τὰ ἐξ λουδοβίκειά σου. Ἐμένα δός μου ἕνα κομμάτι σκέπη, . . μοῦ φθάνει.

Ἡ Εὐγενία ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ εἴπῃ τί. Πρῶτον τότε ἐπὶ ζωῆς της τὰ εὐγενῆ της αἰσθήματα, κοιμώμενα τέως καὶ κατεσταλμένα, ἀλλ' αἴφνης ἀφυπνισθέντα, προσεβάλλοντο ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἡ ἑσπέρα ἐκείνη ὑπῆρξε κατὰ τὸ φαινόμενον ὁμοία πρὸς μυρίας ἄλλας ἑσπέρας τοῦ μονοτόνου των βίου, ἀλλ' ὑπῆρξε βεβαίως ἡ φρικωδεστέρα. Ἡ Εὐγενία εἰργάσθη χωρὶς ν' ἀνυψώσῃ τὴν κεφαλήν, καὶ οὐδόλως μετεχειρίσθη τὴν μικρὰν ἐργαλειοθήκην, ἣν ὁ Κάρολος εἶχε περιφρονήσει τὴν προτεραίαν. Ἡ κυρία Γρανδὲ ἔπλεξε τὰς περιχειρίδας της. ὁ δὲ Γρανδὲ ἔστρεψε περὶ ἀλλήλους τοὺς ἀντίχειράς του ἐπὶ τέσσαρας ὥρας, ἀπασχολημένος εἰς ὑπολογισμούς; ὧν τ' ἀποτελέσματα τὴν ἐπαύριον ἔμελλον νὰ ἐκπλήξωσι τὴν Σωμύρην. Οὐδεὶς ἦλθε τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν οἰκογένειαν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ πόλις ὁλόκληρος διελάλει τὸ ἐμπορικὸν ἀνδράγαθημα τοῦ Γρανδέ, τὴν πτώχευσιν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του τὴν ἔλευσιν. Ἀνάγκην ἔχοντες νὰ φλυαρήσωσι περὶ τῶν κοινῶν αὐτῶν συμφερόντων, πάντες οἱ μεγάλοι καὶ μέτριοι ἀμπελοκτήμονες τῆς Σωμύρης ἦσαν συνηγμένοι παρὰ τῷ κυρίῳ Δὲ Γρασέν, ὅθεν φοβεραὶ κατάραι καὶ βλασφημίαι ἐσφενδονίζοντο κατὰ τοῦ πρώην δημάρχου.

Ἡ Ἀννέτα ἔνηθε, καὶ τῆς ῥοδάνης της ὁ κρότος ἦν ὁ μόνος ἀκουόμενος ὑπὸ τὰ τεφρὰ φατνώματα τῆς αἰθούσης.

— Δὲν θὰ χαλάσωμεν ἀπόψε τὴν γλῶσσάν μας, εἶπε, δεικνύουσα τοὺς μεγάλους καὶ λευκοὺς της ὀδόντας, ὁμοίους πρὸς καθαρισμένα μύγδαλα.

— Καλλίτερα νὰ μὴ χαλοῦμεν τίποτε, ἀπήντησεν ὁ Γρανδέ, ἀφυπνῶν ἀπὸ τῆς ῥέμβης του. Ἀνέπλαττεν ἐν τῇ φαντασίᾳ του ὀκτὼ ἑκατομμύρια ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, κ' ἔπλεεν ὅλθιος ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἐκείνων ναμάτων.

— Εἶνε ὥρα ὕπνου, προσέθηκε. Πηγαίνω νὰ καλονυκτίσω τὸν ἀνεψιόν μου ἐκ μέρους ὅλων καὶ νὰ ἰδῶ μήπως θέλει νὰ πάρῃ τίποτε.

Ἡ κυρία Γρανδὲ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ διαζώματος τῆς πρώτης ὀροφῆς, ἵν' ἀκούσῃ τὸν μεταξὺ τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ συζύγου της διάλογον. Ἡ δὲ Εὐγενία, ἔτι τολμηροτέρα, ἀνέβη δύο βαθμίδας.

— Αἴ, ἀνεψιέ μου, εἶπεν ὁ γέρων, εἶσαι λυπημένος Κλαῦσε, κλαῦσε,. . . εἶνε φυσικόν. Ὁ πατὴρ εἶνε πατὴρ πάντοτε. Ἀλλὰ πρέπει νὰ κάμῃς καὶ ὑπομονήν. Ἐνῷ σὺ κλαίεις, ἐγὼ καταγίνομαι διὰ σέ. Εἶμαι, 'ξεύρεις, καλὸς συγγενής. Ἔλα, θάρρος! Θέλεις ἕνα ποτηράκι κρασί; Τὸ κρασὶ εἶνε εὐθηνὸν εἰς τὸν τόπον μας. Ἕνα ποτῆρι κρασὶ ἐδῶ εἶνε ὅπως εἰς τὰς Ἰνδίας ἕνα φλυζάνι τσάϊ.

— Ἀλλά, προσέθηκεν ἐξακολουθῶν, διατί εἶσαι εἰς τὰ σκοτεινά; Αὐτὸ εἶνε κακόν. Πρέπει κανεὶς πάντοτε νὰ βλέπῃ τί κάμνει.

Βαδίσας δὲ πρὸς τὴν ἑστίαν,

— Μπᾶ! ἀνεφώνησε· κεριά! Ποῦ διάβολον τὰ νῦραν; Λύταις αἱ γυναῖκες ἠμποροῦν νὰ μοῦ ξεπατώσουν τὸ σπίτι διὰ νὰ τοῦ ψήσουν αὐγά, αὐτοῦ τοῦ κυρίου.

Τὰς λέξεις ταύτας ἀκούσασα ἡ μήτηρ καὶ ἡ κόρη εἰσῆλθον εἰς τοὺς κοιτῶνάς των κ' ἐκρύβησαν ἐντὸς τῶν κλινῶν των, ταχεῖαι ὡς περίτρομα ποντίκια, εἰσδύοντα εἰς τὰς τρώγλας των.

— Δὲν μοῦ λέγεις, κυρία Γρανδέ, εἶπεν ὁ γέρων, εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιόν της, σὺ ἔχεις θησαυρόν, φαίνεται.

— Περίμενε, καλέ μου, μίαν στιγμὴν, εἶπε διὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης ἡ ταλαίπωρος μήτηρ, κάμνω τὴν προσευχήν μου.

— Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὴν προσευχήν σου, ἀπήντησε γρυλλίζων ὁ Γρανδέ.

Οἱ φιλάργυροι δὲν πιστεύουσιν εἰς μέλλουσαν ζωήν. Ζωὴ δι' αὐτοὺς εἶνε τὸ παρόν. Ἡ σκέψις αὕτη ἐπιχέει ἀπαίσιον φῶς ἐπὶ τῶν σημερινῶν καιρῶν, καθ'οὓς εἴπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε, τὸ χρῆμα δεσπόζει καὶ νόμων καὶ ἠθῶν καὶ πολιτικῆς. Θεσμοί, βιβλία, ἄνθρωποι, διδασκαλία, πάντα ταῦτα ὑπονομεύουσιν ἐναμίλλως τὴν εἰς μέλλοντα βίον πίστιν, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα ἀπὸ χιλίων ὀκτακοσίων ἐτῶν. Τὸ φέρετρον δὲν εἶνε πλέον σήμερον ἐπίφοβος διάβασις. Τὸ μέλλον, ὅπερ ἀνέμενεν ἡμᾶς πέραν τῶν ἐπικηδείων εὐχῶν, μετηνέχθη εἰς τὸ παρόν. Οὐδὲν ἄλλο διαλογίζεταί τις σήμερον, ἢ πῶς νὰ φθάσῃ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου εἰς τὸν ἐπίγειον παράδεισον τῆς χλιδῆς καὶ τῶν ἐπιδεικτικῶν ἀπολαύσεων, πῶς ν' ἀπολιθώσῃ τὴν καρδίαν του καὶ νὰ σκληραγωγήσῃ τὸ σῶμά του, εἰς ἐπίτευξιν παροδικῶν ἀπολαύσεων, ὡς ἐμαρτύρουν ἄλλοι ἄλλοτε ἐν τῷ βίῳ εἰς ἐπίτευξιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Ἄλλως δὲ ἡ σκέψις αὕτη εἶνε πανταχοῦ σήμερον ἀναγεγραμμένη, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν νόμων, οἵτινες ἐρωτῶσι: *τί πληρώνεις;* ἀντὶ νὰ ἐρωτήσωσι: *τί φρονεῖς;* Ὅταν αἱ διδασκαλίαι αὗται καταβῶσιν ἀπὸ τῆς μέσης τάξεως εἰς τὸν λαόν, τί θὰ γείνῃ ὁ τόπος;

— Κυρία Γρανδέ, ἐτελείωσες; εἶπεν ὁ γέρων βυτοποιός.

— Ὄχι, καλέ μου, προσεύχομαι διὰ σέ.

— Πολὺ καλά, καλὴν νύκτα. Αὔριον τὸ πρωὶ τὰ λέγομεν.

Ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἀπεκοιμήθη ὡς ὁ μαθητής, ὅστις, μὴ μαθὼν τὸ μάθημά του, φοβεῖται ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐπαύριον τὴν ὠργισμένην μορφὴν τοῦ διδασκάλου του. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν περιετυλίσσετο ἔντρομος ἐντὸς τῶν σκεπασμάτων τῆς κλίνης της, ἵνα μὴ ἀκούσῃ τίποτε, ἡ Εὐγενία παρεισέδυσε πλησίον της, γυμνόπους καὶ μόνον τὸν χιτῶνά της φοροῦσα, καὶ τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

— Καλή μου μητέρα, τῇ εἶπεν, αὔριον θὰ τοῦ εἰπῶ ὅτι ἐγὼ τὸ ἔκαμα.

— Ὄχι· θὰ σὲ στείλῃ εἰς τὸ μοναστήριον. Ἄφησέ με ἐμέ, καὶ δὲν θὰ μὲ φάγῃ.

— Ἀκούεις μητέρα;

— Τί;

— Κλαίει ἀκόμη.

— Πήγαινε, κόρη μου, νὰ κοιμηθῇς. Θὰ κρυώσουν τὰ πόδιά σου, τὸ πάτωμα εἶνε ὑγρόν.

Οὕτω παρῆλθεν ἡ ἐπίσημος ἐκείνη ἡμέρα, ἥτις ἔμελλε νὰ βαρύνῃ ἐφ' ὅλον τὸν βίον τῆς πλουσίας καὶ πτωχῆς κληρονόμου, ἧς ὁ ὕπνος δὲν ὑπῆρξε πλέον τοσοῦτον ἐντελὴς ὡς ἄλλοτε.

Πολλάκις πράξεις τινὲς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου φαίνονται κατ' ἀκριβολογίαν ἀπίθανοι, καὶ τοι ἀληθεῖς. Μὴ τυχὸν ὅμως αἴτια τούτου εἶνε, ὅτι παραλείπεται σχεδὸν πάντοτε ἡ ψυχολογικὴ διαφώτισις τῶν αὐθορμήτων ἡμῶν ἀποφάσεων, καὶ δὲν ἐξηγοῦνται οἱ προκαλέσαντες αὐτὰς μυστηριώδεις λόγοι; Ἴσως τὸ μύχιον τῆς Εὐγενίας πάθος ἔπρεπε νὰ ἀναλυθῇ μέχρι τῶν λεπτοτάτων αὐτοῦ ριζῶν διότι ἀπέβη ἐπὶ τέλους εἰς νόσημα—ὡς θ'ἀπεκάλουν αὐτὸ οἱ φιλοσκώμμονες—κ' ἐπέδρασεν ἐφ'ὅλης τῆς ὑπάρξεώς της. Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων προτιμῶσι ν'ἀρνηθῶσι τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ἢ ν' ἀναμετρήσωσι τὴν δύναμιν τῶν μυστικῶν δεσμῶν, οἵτινες συναρτῶσι πρὸς ἄλληλα τὰ γεγονότα ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δέ, τὸ παρελθὸν τῆς Εὐγενίας ἔστω πρὸς τοὺς σπουδάζοντας καὶ παρατηροῦντας τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐπαρκὴς ἐξήγησις τῆς ἀφελοῦς τῆς ἀπεριοκεψίας καὶ τῶν αὐθορμήτων διαχύσεων τῆς ψυχῆς αὐτῆς. Ὅσῳ ἠρεμωτέρα ὑπῆρξεν ἡ ζωή της, τοσούτῳ ζωηρότερον ἀνεπτύχθη ἐν τῇ καρδίᾳ της ὁ γυναικεῖος ἔλεος, τὸ εὐμηχανώτατον τῶν αἰσθημάτων. Οὕτω δέ, τεταραγμένη ὑπὸ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας, ἐξύπνησε πολλάκις ἵν' ἀκροασθῇ τὸν ἐξάδελφόν της, νομίζουσα ὅτι ἤκουε τοὺς στεναγμούς, οἵτινες ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀντήχουν ἐν τῇ καρδίᾳ της. Ὁτὲ μὲν ἔβλεπεν αὐτὸν ἐκπνέοντα ὑπὸ ἄλγους, ὁτὲ δὲ τὸν ὠνειρεύετο θνήσκοντα τῆς πείνης. Περὶ τὴν πρωΐαν ἤκουσεν ἀσφαλῶς κραυγὴν φοβεράν. Ἐνδυθεῖσα δὲ πάραυτα, προσέδραμεν ἐλαφρόπους πρὸς τὸν ἐξάδελφόν της, ὅστις εἶχεν ἀφήσει ἀνοικτὴν τὴν θύραν του. Τὸ κηρίον εἶχε καῇ μέχρι τῆς σταγμοδόχης. Ὁ δὲ Κάρολος, καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἐκοιμᾶτο ἐνδεδυμένος, καθήμενος εἰς κλιντῆρα καὶ ἀνεστραμμένην ἔχων ἐπὶ τῆς κλίνης τὴν κεφαλήν του. Ὠνειρεύετο ὡς ὀνειρεύονται οἱ κενὸν ἔχοντες τὸν στόμαχον. Ἡ Εὐγενία ἠδυνήθη τότε νὰ κλαύσῃ ἀνέτως· ἠδυνήθη νὰ θαυμάσῃ τὴν ὡραίαν κ' εὐγενῆ ἐκείνην μορφήν, μαρμαρουμένην ὑπὸ τῆς ὀδύνης, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους, οὓς εἶχον ὀγκώσει τὰ δάκρυα, καὶ οἵτινες ἐφαίνοντο κλαίοντες ἔτι καθ' ὕπνους. Ὁ Κάρολος ἐμάντευσεν ἐκ συμπαθείας τὴν παρουσίαν τῆς Εὐγενίας,

ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶδεν αὐτὴν συγκεκινημένην.

— Μὲ συγχωρεῖτε, ἐξαδέλφη μου, εἶπεν, ἀγνοῶν προδήλως τί ὥρα ἦτο καὶ ποῦ εὑρίσκετο.

— Ὑπάρχουν ἐδῶ, ἐξάδελφέ μου, καρδίαι αἱ ὁποῖαι σᾶς ἐννοοῦν, καὶ ἐνομίσαμεν ὅτι θὰ ἔχετε ἀνάγκην τίποτε. Πρέπει νὰ πλαγιάσετε· τοιουτοτρόπως ἀφανίζεσθε.

— Ἀλήθεια.

— Λοιπὸν σᾶς ἀφίνω.

Καὶ ἔφυγεν, αἰδήμων καὶ εὐδαίμων συγχρόνως. Ἡ ἀθωότης μόνη προβαίνει εἰς τοσοῦτον τόλμης. Ἡ πεπαιδευμένη ἀρετὴ ὑπολογίζει, ὡς ὑπολογίζει καὶ ἡ κακία. Ἡ Εὐγενία, ἥτις δὲν ἔτρεμεν ἐγγὺς τοῦ ἐξαδέλφου της, μόλις κατώρθωσε νὰ κρατηθῇ ἐπὶ τῶν ποδῶν της, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν κοιτῶνά της. Ἡ ἀγνοιά της ἔπαυσε πάραυτα· ἐσκέφθη, κ' ἐμέμφθη ἑαυτὴν πικρῶς.

— Τί θὰ ὑποθέσῃ! εἶπε καθ' ἑαυτήν. Θὰ νομίσῃ ὅτι τὸν ἀγαπῶ.

Καὶ ὅμως τοῦτο ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐπεθύμει νὰ πιστεύσῃ ἐκεῖνος.

Ὁ αὐθόρμητος ἔρως ἔχει τὴν πρόγνωσίν του, καὶ γνωρίζει ὅτι ὁ ἔρως καλεῖ τὸν ἔρωτα. Ὁποῖον τόλμημα τῆς νεαρᾶς ἐκείνης κόρης, νὰ εἰσέλθῃ τοιουτοτρόπως, κλοπίως οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ δωμάτιον νέου ἀνδρός. Καὶ ὅμως διά τινας ψυχὰς πόσοι διαλογισμοὶ καὶ πόσαι πράξεις δὲν ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ἱερὰν μνηστείαν!

Μετὰ μίαν ὥραν εἰσῆλθε πρὸς τὴν μητέρα της, καὶ τὴν ἐνέδυσε κατὰ τὸ σύνηθες. Εἶτα δ' ἐκάθισαν ἀμφότεραι εἰς τὰς ἐγγὺς τοῦ παραθύρου θέσεις των καὶ ἀνέμεναν τὸν Γρανδὲ μετὰ τῆς ἀγωνίας ἐκείνης, ἥτις παγώνει καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν, συστέλλει αὐτὴν ἢ διαστέλλει, ἀναλόγως τῶν χαρακτήρων, ὁσάκις τις φοβεῖται σκηνήν τινα ἢ τιμωρίαν. Τὸ αἴσθημα εἶνε τοσούτῳ φυσικόν, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ κατοικίδια ζῶα τὸ αἰσθάνονται, καὶ φωνάζουσι μὲν ἀσθενῶς μόλις τιμωρούμενα, σιγῶσι δὲ ὁσάκις ἐξ ἰδίας ἀπροσεξίας πληγώνονται.

Μετὰ μικρὸν κατέβη ὁ γέρων, ἀλλ' ὡμίλησεν ἀφῃρημένος πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἠσπάσθη τὴν Εὐγενίαν, κ' ἐκάθισε παρὰ τὴν τράπεζαν, οὐδόλως φαινόμενος ὅτι ἐνθυμεῖτο τὰς ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀπειλάς του.

— Τί γίνεται ὁ ἀνεψιός μου; τὸ παιδί, βλέπω, δὲν μᾶς δίδει βάρος.

— Κοιμᾶται, αὐθέντη, ἀπήντησεν ἡ Ἀννέτα.

— Τόσον τὸ καλλίτερον, δὲν θὰ χρειάζεται κεριά, εἶπεν ὁ Γρανδὲ ἐμπαικτικῶς.

Ἡ ἀσυνήθης αὕτη ἐπιείκεια, ἡ δριμεῖα ἐκείνη φαιδρότης ἐξέπλαξαν τὴν κυρίαν Γρανδέ, ἥτις ἠτένισε προσεκτικῶς ἐπὶ τὸν σύζυγόν της.

Ὁ γέρων ἔλαβε τὸν πῖλόν του, τὰ χειρόκτιά του, καὶ εἶπε.

— Πηγαίνω νὰ κάμω ἕνα γῦρον εἰς τὴν πλατεῖαν διὰ ν' ἀπαντήσω τοὺς Κρυσώ.

— Εὐγενία, εἶπεν ἡ κυρία Γρανδέ, ὁ πατέρας σου κάτι ἔχει, βεβαίως.

Ἀληθῶς· ὁ Γρανδέ, ὀλίγον συνήθως κοιμώμενος, διήγε τὸ ἥμισυ τῶν νυκτῶν του ἀσχολούμενος εἰς τοὺς προκαταρκτικοὺς ἐκείνους ὑπολογισμούς, ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ καταπληκτικὴ ἀκρίβεια τῶν παρατηρήσεων, τῶν σκέψεων καὶ τῶν σχεδίων του, καὶ ἡ διαρκὴς αὐτῶν ἐπιτυχία, ἥτις ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τῶν Σωμυραίων. Πᾶσα ἀνθρωπίνη δύναμις εἶνε σύνθεσις ὑπομονῆς καὶ χρόνου. Οἱ ἰσχυροὶ ἄνθρωποι θέλουσι καὶ γρηγοροῦσι. Τοῦ φιλαργύρου δὲ ὁ βίος εἶνε διαρκὴς ἄσκησις τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος εἰς ἐξυπηρέτησιν τοῦ προσώπου. Ὁ φιλάργυρος στηρίζεται ἐπὶ δύο μόνων αἰσθημάτων: τῆς φιλαυτίας καὶ τοῦ συμφέροντος· ἐπειδὴ δὲ τὸ συμφέρον οὐδὲν ἄλλο εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἢ ἀληθὴς καὶ καλῶς ἐννοουμένη φιλαυτία καὶ διαρκής τις βεβαίωσις πραγματικῆς ὑπεροχῆς, φιλαυτία καὶ συμφέρον οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ δύο μέρη ἑνὸς ὅλου, τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἐκ τούτου δὲ ἴσως προέρχεται ἡ μεγίστη περιέργεια, ἣν κινοῦσιν οἱ φιλάργυροι, ἐπιτηδείως ὑπὸ τῆς τέχνης παριστάμενοι. Ἕκαστος ἡμῶν συνδέεται διά τινος μίτου πρὸς τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἅτινα ἐπηρεάζουσι πάντα τ' ἀνθρώπινα αἰσθήματα, διότι πάντα συγκεντροῦσι. Ποῦ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας, καὶ τίς ἐπιθυμία κοινωνικὴ θεραπεύεται ἄνευ χρήματος;

Ὁ Γρανδὲ *εἶχεν ἀληθῶς κάτι*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς συζύγου του.

Ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ, ὡς ἐν παντὶ φιλαργύρῳ, διαρκής τις ἀνάγκη πάλης πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. Ἔπαθλον ἔχουσα τὴν νόμιμον τοῦ ἀργυρίου των ἀπόκτησιν. Ἀπατῶν τις τοὺς ἄλλους, δὲν ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν αὐτοῦ; δὲν ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ περιφρονῇ τοὺς ἀδυνάτους, οἵτινες παρέχουσιν αὐτοὺς εἰς βοράν; Ὦ! τίς ἐννόησε καλῶς τὸν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Θεοῦ ἀναπαυόμενον ἡσύχως ἀμνόν, τὸ συμπαθέστατον ἔμβλημα πάντων τῶν ἐπὶ γῆς θυμάτων καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐδοξάσθη τὸ ἄλγος καὶ ἡ ἀσθένεια; τὸν ἀμνὸν αὐτόν, ὁ φιλάργυρος τὸν ἀφίνει παχυνόμενον, τὸν ἐγκλείει εἰς μάνδραν, τὸν φονεύει, τὸν ψήνει, τὸν τρώγει καὶ τὸν περιφρονεῖ. Τὴν τροφὴν τῶν φιλαργύρων ἀποτελεῖ τὸ ἀργύριον καὶ ἡ περιφρόνησις.

Διαρκούσης τῆς νυκτὸς αἱ ἰδέαι τοῦ γέροντος εἶχον λάβει ἄλλην τροπήν· ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἐπιείκειά του. Εἶχεν ἐπινοήσει μηχανορράφιαν, ὅπως περιπαίξῃ τοὺς παρισινοὺς, μυκτηρίσῃ, ἀπατήσῃ καὶ διαβουκολήσῃ αὐτούς, καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ περὶ πολλὰ νὰ τυρβάσωσι, πολὺ νὰ ἀνησυχήσωσι, νὰ ἱδρώσωσι, νὰ ἐλπίσωσι καὶ νὰ ὠχριάσωσιν. Ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ διασκεδάσῃ μαζύ των, αὐτὸς ὁ πρώην βυτοποιός, ἀπὸ τοῦ βάθους

τῆς τεφρᾶς του αἰθούσης, ἀναβαίνων τὴν σκωληκόβρωτον κλίμακα τῆς ἐν Σμύρνῃ οἰκίας του. Ὁ ἀνεψιός του εἶχεν ἀσχολήσει αὐτόν. Ἤθελε νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του, χωρὶς νὰ δαπανήσῃ ὀβολὸν μήτ' αὐτὸς μήτ' ὁ ἀνεψιός του. Τὰ κεφάλαιά του ἔμελλον νὰ τοκισθῶσιν ἐπὶ τριετίαν, καὶ οὐδὲν ἄλλο τῷ ἔμενε κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἢ ἡ διοίκησις τῶν κτημάτων του. Εἶχεν ἄρα τροφὴς ἀνάγκην ἡ κακεντρεχής του δραστηριότης, καὶ τὴν τροφὴν ταύτην εὗρισκεν ἐν τῇ πτωχεύσει τοῦ ἀδελφοῦ του. Μὴ ἔχων τι νὰ πιέσῃ μεταξὺ τῶν ὀνύχων του, διάθεσιν εἶχε νὰ κοπανίσῃ ὀλίγον τοὺς παρισινοὺς εἰς ὄρελος τοῦ Καρόλου καὶ νὰ φανῇ ἀδαπάνως φιλόστοργος ἀδελφός. Ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ τοσοῦτον ὀλίγον ὑπέκειτο εἰς τὸ σχέδιόν του, ὥστε ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ θέλησις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀνάγκην ἣν αἰσθάνονται οἱ πάσσαλοι, νὰ βλέπωσι παίγνιον καλῶς ἐκτελούμενον, χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἔχωσι χρηματικήν τινα καταβολήν. Ἦσαν δὲ εἰς αὐτὸν ἀναγκαῖοι οἱ Κρυσώ, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ μεταβῇ εἰς ἀναζήτησίν των. Οὕτω δὲ ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ ν' ἀρχίσῃ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἑσπέραν τὴν κωμῳδίαν, ἧς εἶχεν ὁρίσει τὸ σχέδιον, ἵνα τὴν ἐπαύριον εὐθὺς θαυμασθῇ ἐν τῇ πόλει του, χωρὶς κἂν νὰ λύσῃ τὸ βαλάντιόν του.

[Ἑπεται συνέχεια].

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως δημοσιεύομεν τὸ κατωτέρω ἄρθρον τῆς διακεκριμένης διευθυντρίας ἑνὸς τῶν ἀρίστων παρ' ἡμῖν παρθεναγωγείων κυρίας Λίκατερίνης Λ. Δασκαρίδου. Τὸ ἐπίκαιρον τοῦ θέματος καὶ ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα ὁμολογουμένη εἰδικότης καὶ πεῖρα τῆς πεπαιδευμένης Ἑλληνίδος καθιστῶσιν αὐτὸ ἀνάγνωσμα λίαν ἐνδιαφέρον, καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι εὐχαρίστως θέλουσι διεξέλθει αὐτὸ οἱ ἀναγνῶσται τῆς «Ἑστίας», καὶ ἰδίως οἱ γονεῖς παίδων τρυφερῶν, πρὸς οὓς καὶ ἀμέσως ἀποτείνεται. Σ.τ.Δ.

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΩΣΙ

τὰ παιδία.

Πόσον παράδοξον ἤθελε φανῇ τοῖς πᾶσι, πόσον ἄτοπον καὶ γελοῖον τὸ νὰ εἰσάξωμεν τὰ παιδία, καὶ πάσης ἡλικίας παιδία, εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς τὰς ποικίλας ἐργασίας τῶν ἐνηλίκων, εἰς τὰ χρηματιστήρια, εἰς τὰς λέσχας καὶ εἰς ἄλλα παρόμοια! Πόσον γελοῖον θὰ μᾶς ἐφαίνετο, ἐὰν τὰ μικρά μας ἐφόρουν ἱματισμοὺς τῶν μεγάλων, φορέματα συρόμενα κατὰ γῆς, ἐπενδύτας μακρούς, πίλους κυλινδρικοὺς κτλ! Πόσον δὲ ἠθέλομεν ἀνησυχήσει, ἐὰν ἐβλέπομεν τὰ παιδία μας παρακαθήμενα εἰς τράπεζαν παρασκευασθεῖσαν διὰ μεγάλους, τρώγοντα καὶ πίνοντα τὰς μερίδας τῶν δι' ἐκείνους ὁρισθέντων ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν! Πόσον τέλος ἠθέλομεν ἀγανακτήσει καὶ ταραχθῆ, ἐὰν ἐβλέπομεν τὰ παιδία μας παίζοντα χαρτοπαίγνια ἐπὶ χρήμασι, μεθύοντα κ.τ.λ. κ.τ.λ. Διὰ τί καὶ μόνη ἡ ἀπαρίθμησις τῶν τοιούτων φαίνεται ἡμῖν ἄτοπος, καὶ διὰ τί εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ θεωρήσωμεν παραλογιζόμενον πάντα νομίζοντα, καὶ πρὸς στιγμὴν ἀκόμη, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὰ παιδία καὶ ἐν μόνον τῶν ἀνωτέρω; Ἡ ἀπάντησις εἶναι εὔκολος, διότι ἡ ἐκ πάντων τούτων ἀφευκτος διὰ τὰ παιδία βλάβη εἶναι καταφανής, εἶναι ψηλαφητή.

Καὶ ὅμως ἀφόβως, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀνησυχίας, ἀπ' ἐναντίας μετὰ σπουδῆς καὶ πυρετώδους πολλάκις ἀμίλλης, εἰσάγομεν τὰ ἀθῶά μας παιδία, καὶ πάσης ἡλικίας παιδία, εἰς τὰς παντοειδεῖς διασκεδάσεις τῶν μεγάλων, εἰς χορούς, εἰς θέατρα, εἰς ὑπαίθρους συναυλίας τῶν καφφενείων (caffés chantants), εἰς τὰς νυκτερινὰς συναθροίσεις τοῦ Φαλήρου κ.τ.λ.

«Ἂς διασκεδάσουν καὶ αὐτὰ τὰ καϋμένα», λέγουσιν οἱ μέν.—«Τί πειράζει νὰ διασκεδάσουν ὀλίγον καὶ τὰ μικρά», λέγουσιν οἱ δέ.—«Πρέπει ἐκ μικρᾶς ἡλικίας νὰ συνειθίσωσι νὰ φέρωνται εὐγενῶς καὶ ἀφελῶς ἐν ταῖς συναναστροφαῖς», λέγουσιν οἱ σοφιστικώτεροι. Οὐδεὶς βεβαίως ἀντιλέγει εἰς τὸ ὅτι τὰ παιδία πρέπει νὰ διασκεδάζωσι καὶ πλειότερον ἀκόμη τῶν μεγάλων, ἀφ' οὗ, κατὰ τὰ νεώτερα μάλιστα συστήματα τῆς παιδαγωγίας καὶ ἰδίως τὸ φροβελιανόν, καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἡλικίας βασίζεται ἐπὶ τῆς τέρψεως καὶ τὸ πλεῖστον διὰ παιγνίων καὶ τερπνῶν ἀσχολιῶν ἐκτελεῖται. Τὸ ζήτημα εἶναι μόνον ὁποία ὀφείλει νὰ ἦναι ἡ διασκέδασις τῶν παίδων, καὶ ἐὰν τοῖς εἶναι ὠφέλιμον νὰ συμμετέχωσι τῶν διασκεδάσεων τῶν μεγάλων.

Εἰ καὶ ἡ ἐκ τούτων βλάβη δὲν εἶναι ἀμέσως καταφανής, εἶναι ὅμως δυστυχῶς πολὺ μεγαλητέρα, καὶ διαρκεστέρας ἔχει τὰς κακὰς συνεπείας. Πολλοὶ κατὰ τοὺς λεγομένους χοροὺς τῶν παίδων καταθέλγονται βλέποντες τὴν χαρὰν τῶν μικρῶν, ἤτις ὅμως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι μᾶλλον νευρικὴ ἔξαψις ἢ ἀφελὴς χαρά· εἶναι πυρετώδης πολλάκις ταραχή, ὑποκρύπτουσα ἀπ' αὐτῆς τῆς μικροτάτης ἡλικίας τὰ ποικιλώτατα ψυχικὰ φαινόμενα. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπιπολαιότατοι τῶν τοιούτων θεατῶν ἤθελον καταθλιβῆ βεβαίως, ἤθελον τρομάξει, ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν ὁποίων παθῶν ἐξέγερσιν τοσοῦτον προώρως ἐπιφέρει πολλάκις ἡ τοιαύτη στιγμιαία τέρψις, ἡ μᾶλλον ἡ ματαιότης τῶν γονέων. Διότι, ἐὰν εἴμεθα εἰλικρινεῖς, θὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οὐχὶ οἱ τῶν παίδων πόθοι, ἀλλ' ἡ τῶν γονέων ματαιότης, ἢ καὶ ἡ ἄγνοια αὐτῶν, εἶναι πρόξενοι τῶν τοιούτων.

Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν δυσαρέστων τούτων λεπτομερειῶν, ἀρκεῖ ν' ἀναλέσωμέν τινας τῶν καταφανεστέρων συνεπειῶν τῆς ἀτόπου εἰσαγωγῆς τῶν παίδων εἰς τὰ εἴδη

ταῦτα τῶν τέρψεων. Πλειστάκις καὶ εἰς τοὺς ἐνηλίκους ἀκόμη ἡ προετοιμασία χοροῦ λ. χ. εἶναι ἀφορμὴ ἐπασχολήσεως καὶ νευρικῆς ἐξάψεως ἑβδομάδων, ἐν ᾧ ἄλλως καὶ αὐτὴ ἡ ἕξις τῶν τοιούτων, οἱ διάφοροι παρακινοῦντες αὐτοὺς λόγοι καὶ ἐν γένει ἡ ἀνωτέρα αὐτῶν κρίσις, ὠθοῦσιν αὐτοὺς νὰ μὴ δίδωσι τοσαύτην σημασίαν εἰς τὰ ἔθιμα ταῦτα τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Τί δὲ κατὰ φυσικωτάτην συνέπειαν συμβαίνει ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἐν τῇ μικρᾷ φαντασίᾳ τῶν παίδων, δι' ἃ ἡ ἐλαχίστη μεταβολὴ τῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου δύναται νὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖον γεγονός; Οἱ γονεῖς ἐκείνων κάλλιστα δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀνωμάλου καὶ ταραχώδους καταστάσεως, ἐν ᾗ τὰ παιδία των εὑρίσκονται ἐπὶ ἑβδομάδας ὅλας πρὸ καὶ μετὰ τὴν διασκέδασιν, ταραχῆς, ἥτις πολλάκις φθάνει μέχρις αὐτῆς τῆς συνταράξεως τοῦ ὕπνου των καὶ κατ' ἀνάγκην τοῖς προξενεῖ ἀνεξάλειπτον ἐντύπωσιν. Ὁποία δὲ τροφὴ διὰ τὴν ματαιότητα, τὴν φιλαρέσκειαν καὶ τὰ παράμοια κατὰ τὴν ἑτοιμασίαν τῆς ἐνδυμασίας! Ὁποία κακία, ζηλοτυπία, φθόνος, φιλοπρωτία, λαιμαργία κ. τ. λ. κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χοροῦ καὶ μετ' αὐτόν! Ἠκούσαμεν παιδία, μὴ δυνάμενα νὰ συμμεθέξωσι τῶν τοιούτων, νὰ πρατιμῶσι δυστυχῶς νὰ καταφεύγωσιν εἰς ψευδεῖς περιγραφὰς χορῶν, εἰς οὓς οὐδ' εἶχον ὑπάγει, μόνον διὰ νὰ μὴ ἐκληφθῶσι παρὰ τῶν λοιπῶν ὡς ἀγένῃ καὶ μὴ ἔχοντα τὰ μέσα τοῦ νὰ ὑπάγωσι! Πόσα ἄλλα, λυπηρὸν εἰπεῖν, ἀγανακτοῦσι κατ' αὐτῶν τῶν γονέων των, διότι αἱ στολαί των δὲν ἦσαν ἀρκετὰ κομψαὶ καὶ βαρύτιμοι, ἢ διότι ἐκεῖνοι δὲν ἐπιθυμοῦσι νὰ τὰ ὑπάγωσιν εἰς τόσους χοροὺς, εἰς ὅσους οἱ γονεῖς τῆς δεῖνα ἢ τοῦ δεῖνα! Πόσαι ἄτοποι ὁμιλίαι τῶν μεγαλητέρων παίδων ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ χοροῦ, μὲ τίνας ἐχόρευσαν, τί τοῖς ἐλέχθη, πόσον ἐθαυμάσθη ἡ καλλονή των, οἱ χαρίεντες τρόποι των κ.τ.λ. Τὸ τί δὲ γίνεται μετὰ ταῦτα ἡ σπουδή των καὶ ἡ πρὸς τὴν μελέτην ἐπιθυμία των, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι πολλάκις ἐπὶ δίμηνον ὅλον διάστημα καὶ πλέον, αὐτοὶ οἱ βαθμοὶ τῶν μαθημάτων των καὶ αὐτὴ ἡ στενοχωρία καὶ δυσαρέσκεια τῶν διδασκάλων αὐτῶν. Αἱ διακοπαὶ τῶν μαθημάτων ἕνεκα τοῦ καύσωνος εἶναι παρ' ἡμῖν μέγισται, σχεδὸν τρίμηνοι. Ἐὰν εἰς ταύτας προστεθῶσιν αἱ ἔστω καὶ τῶν μεγαλητέρων μόνον ἑορτῶν διακοπαί, συμποσούμεναι πάλιν ἐν ὅλαις ὑπὲρ τὸν μῆνα, τί μένει ἐκ τῶν ὀκτὼ ἐργασίμων μηνῶν, ἐὰν, ἕνεκα τῆς τύρβης καὶ διαταράξεως τῶν διασκεδάσεων, πρόκειται ν' ἀφαιρέσωμεν καὶ δύο μῆνας ἀκόμη, καὶ ἐν τῷ μέσῳ μάλιστα αὐτῆς τῆς περιωρισμένης ἤδη ἐργασίμου ἐποχῆς! Τὸ δὲ θέρος τὰ πλεῖστα τῶν παιδίων μας ἀσκοῦνται εἰς τὴν ἕξιν τοῦ μετατρέπειν τὴν ἡμέραν εἰς νύκτα καὶ τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν, διανυκτερεύοντα δηλ. μετὰ τῶν γονέων των ἐν Φαλήρῳ, ἢ φοιτῶντα εἰς τὰ θέατρα, ὅπου, ἴσως χάριν ἀσκήσεως τῶν ξένων γλωσσῶν, βλέπουσι καὶ ἀκούουσιν ὅσα ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν ἥκιστα κατάλληλον θὰ ἐθεωροῦμεν διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν μόρφωσιν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παιδαγωγικῆς πάντα τὰ περιβάλλοντα τὰ παιδία πρέπει νὰ ἦναι ἀγαθοποιὰ δι' αὐτά, οἱ δὲ περιστοιχοῦντες αὐτὰ ἐνάρετοι ἄνθρωποι ὀφείλουσι διὰ παντὸς μέσου ν' ἀπομακρύνωσιν ἐκ τῆς θέας καὶ τῆς ἀκοῆς αὐτῶν πάντα τὰ δυνάμενα νὰ ἔχωσιν οἱανδήποτε κακοποιὸν ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροήν. Τί λοιπὸν θὰ ἔλεγον ὁ Πλάτων καὶ τόσοι ἄλλοι τῶν ἡμετέρων ἀρχαίων, ἢ ὁ Rousseau, ὁ Φρόεβελ καὶ οἱ λοιποὶ νεώτεροι παιδαγωγοί, βλέποντες τ' ἀθῶά μας παιδία ἀκροώμενα, καθ' ἑσπέραν σχεδὸν, τῶν χειροτέρων ἔργων τοῦ Offombach, τοῦ Lecoq καὶ τῶν τοιούτων, ἢ παρατηροῦντες μεθ' ὁποίας ἀγνοίας τῶν ἐπικειμένων κινδύνων καὶ μεθ' ὁποίας ἐπιπολαιότητος εἰσάγονται τὰ μικρὰ ταῦτα θύματα τῆς ματαιότητος ἡμῶν εἰς τοὺς νυκτερινοὺς κύκλους τῶν μεγάλων, ἀσκούμενα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡλικίας εἰς τὸ νὰ προκαλῶσι τὰς ἐπευφημίας τῶν περιεστώτων διὰ τῶν δῆθεν εὐφυῶν παρατηρήσεων αὐτῶν, διὰ τῆς ἐπιτετηδευμένης χάριτος καὶ κομψότητος αὐτῶν, αἵτινες μᾶλλον ἔπρεπε νὰ θεωρῶνται ὡς ἐλαττώματα! Ὁποία συσσώρευσις ὀλεθρίων ἐντυπώσεων, ὁποία πάλιν ἐξέγερσις καὶ ἔξαψις τῶν ποικιλωτάτων παθῶν! Μόνα τὰ ἐστερημένα πως ἢ βραδύτερον ἀναπτυσσόμενα παιδία δύνανται νὰ διατηρῶσιν αὐτόθι τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἀθωότητα καὶ ἀφέλειαν, ἐνῷ τὰ εὐφυέστερα διὰ παντὸς χάνουσιν αὐτὴν, ἀποκτῶντα δυστυχῶς καὶ τὴν τέχνην τοῦ ὑποκρίνεσθαι, διὰ τῆς ὁποίας κατορθώνουσι ν' ἀποκρύπτωσι τὰ ἐν αὐτοῖς συμβαίνοντα ἀπ' αὐτῶν τῶν γονέων, οἵτινες ἐν τῇ πλάνῃ των χαίρουσι μάλιστα διὰ τὴν φαινομένην ταύτην ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῶν τέκνων των!

Μετὰ πόσης ἀνησυχίας καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον αἰσιόδοξοι τῶν διαβλεπόντων τὰ τοιαῦτα ἀτενίζουσι πρὸς τὸ μέλλον τῆς Πατρίδος ἡμῶν, ἀναλογιζόμενοι ὁποίας μητέρας, ὁποίους μεγάλους ἄνδρας θέλει παρέξει αὐτῇ ἡ οὕτως ἐλλιπῶς καὶ στρεβλῶς ἀνατρεφομένη νέα γενεά! Οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς ἀρχαιότητος, οἱ ἥρωες ἡμῶν τοῦ 1821 καὶ οἱ γονεῖς τούτων βεβαίως δὲν εἶχον ἀνατραφῆ κατὰ τὸν νῦν παρ' ἡμῖν τελευταῖον ἐπικρατήσαντα συρμόν! Κατὰ τοῦτον παιδία καὶ ἔφηβοι ὁ μέχρι 16 ἐτῶν, ἀφ' οὗ διανύσωσι τὰς πλείστας τῶν θερινῶν νυκτῶν ἐν τοῖς θεάτροις, ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φαλήρου καὶ ἀλλαχοῦ, παρηγοροῦνται διὰ τὴν στέρησιν τῶν τέρψεων τούτων διὰ τῆς προσδοκίας τῶν χειμερινῶν διασκεδάσεων. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καταγίνονται εἰς τὰ μαθήματά των ὅλως παρέργως καὶ μᾶλλον εἰς τὰ δυνάμενα νὰ τοῖς χρησιμεύσωσι πρὸς πλειοτέραν ἐπίδειξιν ἐν ταῖς συναναστροφαῖς, εἰς ὃ σπουδαίως ὠθοῦνται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν γονέων των. Τέλος

φθάνει ἡ ποθητὴ ἐποχὴ τῶν ἀπόκρεων, καθ' ἣν τινὰ τῶν ἀτυχῶν τούτων πλασμάτων φοιτῶσιν οὐχὶ σπανίως εἰς πέντε καὶ πλείονας χορούς, ἐξαντλοῦντα οὕτω καὶ τὰς σωματικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Εἶτα προσέρχονται πάλιν εἰς τὰ μαθήματα μεθ' ὅλης τῆς ἀνωμαλίας αὐτῶν, μετριάζοντα τὴν ἀνίαν καὶ πικρίαν τοῦ σχολικοῦ ἢ μαθητικοῦ βίου δι' αὐτῆς πάλιν τῆς προσδοκίας τῶν θερινῶν τέρψεων.—Καὶ οὕτω μεγαλώνουσιν, ἔχοντα καθ' ἕξιν καταρτίσει ἐν ταῖς μικραῖς αὐτῶν κεφαλαῖς τὴν ἰδέαν τοῦ ὅτι προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐπίδειξις καὶ αἱ θορυβώδεις διασκεδάσεις, πρὸς ὃ καὶ ὄντως ἔτεινε πᾶσα αὐτῶν ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἐκπαίδευσις. Διότι τῶν σπουδαιοτέρων γνώσεων ἡ ἀπόκτησις ἐθεωρήθη δι' αὐτὰ περιττὴ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν γονέων των, διὸ τὰ κοράσια ἰδίως καὶ παύουσι πολλάκις τὴν σπουδήν των ἀπὸ τοῦ 14 ἔτους τῆς ἡλικίας των, δηλ. ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν διὰ τῆς ὡριμάνσεως τῆς κρίσεώς των ἠδύναντο καὶ ὤφειλον ν' ἀναπληρώνωσι τὰς προτέρας αὐτῶν ἐλλείψεις, καὶ αὐτοθύμως νὰ προβαίνωσιν εἰς ἀνωτέραν μάλιστα μόρφωσιν. Ἄλλως τε ὅμως καὶ αἱ Μοῦσαι εἶναι ὑπερήφανοι καὶ δὲν δέχονται τοὺς μὴ ἡδέντως ἐκ μικρᾶς ἡλικίας παρεσκευασμένους εἰς τὴν λατρείαν αὐτῶν!

Πῶς δ' ἔχουσι βραδύτερον πρὸς αὐτὰς τὰς διασκεδάσεις τὰ οὕτως ἀνατραφέντα παιδία; Φυσικώτατα εἶναι ἐστερημένα τῆς χαρᾶς ἐκείνης, τῶν εὐτυχῶν, ἀθώων καὶ ἀληθῶς θελκτικῶν ἡδονῶν τῶν εἰς μεγαλητέραν ἡλικίαν (ἐν τῇ Δύσει συνήθως 18 ἐτῶν), τὸ πρῶτον εἰς τὸν λεγόμενον κόσμον εἰσαγομένων νέων καὶ νεανίδων. Πᾶς ὁ αἰσθανθεὶς τοὺς παλμοὺς ἐκείνους δύναται νὰ βεβαιώσῃ τὸ μέγεθος τῆς στερήσεως ταύτης! Ἀλλ' αὕτη δὲν εἶναι ἡ μόνη θλιβερὰ συνέπεια τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς. Διότι ἐκ τῶν παιδίων τούτων ὅσα μὲν διαφυλάττουσι τὴν πρὸς τὰ τοιαῦτα κλίσιν δὲν δύνανται ὡς ἐνήλικοι νὰ εὐχαριστῶνται εἰς ὀλίγους χορούς, ἀφ' οὗ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἐσύχναζον εἰς τοσούτους, ἐξ οὗ καθίστανται ἀπαιτητικὰ καὶ σκληρὰ πολλάκις πρὸς τοὺς γονεῖς των· ἡ δὲ πρώτη ἀποτυχία των, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ πρώτη δυστυχία αὐτῶν, δι' ἧς ἀποτόμως ἀποκαλύπτεται αὐτοῖς ἡ σκληρὰ πραγματικότης, καθ' ἣν προορισμὸς τοῦ βίου δὲν εἶναι μόνη ἡ τέρψις καὶ ἡ διασκέδασις, φέρει αὐτὰ εἰς ἀπόγνωσιν, εἰς ἀποθάρρυνσιν καὶ παριστᾷ αὐτοῖς τὸν βίον ἀποτρόπαιον καὶ δυσφόρητον. Ὅσα δὲ ὀλιγωτέραν πρὸς ταῦτα εἶχον κλίσιν, ταχέως βαρύνονται τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ βίου, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπά· αἰσθάνονται λοιπὸν κόρον καὶ ἀνίαν πρὶν ἔτι ἡλικιωθῶσιν, εἶναι ἐξηντλημένα, δηλ. πράγματι blasés, μὴ δυνάμενα νὰ εὕρωσι τοῦ λοιποῦ οὐδὲν εἶδος θελγήτρου ἐξ οἱασδήποτε τέρψεως, οὐδὲ νὰ αἰσθανθῶσιν ἴχνος ἐνθουσιασμοῦ πρὸς ὅ,τι δήποτε ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, στερούμενα οὕτω διὰ παντὸς τῆς πηγῆς ταύτης πάσης εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοτέρας ἐμπνεύσεως καὶ λατρείας!

Ὅταν δὲ τὰ ἀπογοητευμένα ταῦτα ὄντα αἰσθανθῶσι τὸ ἐν αὐτοῖς ἀνεπανόρθωτον κακὸν καὶ μάτην προσπαθήσωσι βραδύτερον νὰ πληρώσωσι διὰ παντοίων μέσων τὸ ἀπελπιστικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κενὸν, τότε δυστυχῶς καὶ ταῦτα μετὰ πικρίας αἰτιῶνται τῶν γονέων αὐτῶν, ὅτι ὡδήγησαν αὐτὰ εἰς τὸν ὄλεθρον τοῦτον, ἢ ὅτι δὲν προεφύλαξαν αὐτὰ ἀπ' αὐτοῦ!

Τί λοιπὸν τὸ πρακτέον; Ποίας τέρψεις πρέπει νὰ παρέχωμεν εἰς τὰ τέκνα μας, εἰς ποίας διασκεδάσεις νὰ εἰσάγωμεν αὐτά; Καθῆκον ἡμῶν ἐν πρώτοις εἶναι νὰ παραστήσωμεν εἰς τὰ παιδία τὰς τέρψεις καὶ ἀνέσεις ὡς συνέπειαν μόνον καὶ ἀμοιβὴν τῆς δράσεως καὶ τῆς ἐργασίας, καὶ νὰ συνειθίσωμεν αὐτὰ μικρόθεν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὅτι πραγματικὴ τέρψις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ πνευματικῆς ὠφελείας. Ὅταν ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἠθικὴ ὕπαρξις δὲν αἰσθάνηται προαγωγήν τινα ἢ ὠφέλειαν ἐν τῇ τέρψει, ἢ καὶ ἁπλῶς, ὅταν δὲν δύναται νὰ συμμετέχῃ ταύτης, ὡς ὅλως ὑλικῆς καὶ ἐπιπολαίου οὔσης, τότε ὅσον μεγαλητέρα εἶναι ἡ στιγμιαία ἕξαψις τῶν παθῶν καὶ ἡ φαινομένη εὐθυμία, τοσοῦτον ἀμέσως καὶ μεγίστη ἐπέρχεται ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἀνία καὶ βαρυθυμία. Ταῦτα δὲν πρέπει νὰ λέγωνται θεωρητικῶς εἰς τὰ παιδία, ἡ ἀγωγὴ ὅμως αὐτῶν ὁλόκληρος πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ αὐτὰ πρὸς τὰς ἀληθείας ταύτας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τοῦ σπουδαιοτέρου τῶν παιδαγωγικῶν μέσων, ἤτοι τῆς ἕξεως. Ὅπως ἡ μάθησις, δηλ. αἱ εἰς τὰ παιδία ἀλληλοδιαδόχως παραδιδόμεναι γνώσεις ὀφείλουσι νὰ ὦσιν ἀνάλογοι, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν φύσιν ἑκάστου παιδὸς, οὕτω καὶ τὰ παίγνιά των, αἱ τέρψεις καὶ αἱ βαθμηδὸν παρεχόμενοι αὐτῆς διασκεδάσεις, ὀφείλουσι νὰ ὦσιν ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἑκάστου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδίον ὁλοψύχως παραδίδεται εἰς τὸ παίγνιον, ἑπόμενον εἶναι ὅτι τοῦτο, δηλ. τὸ παίγνιον, δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἦναι σπουδαιότατον μέσον παιδαγωγήσεως, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ συνδράμωμεν καὶ συμπληρώσωμεν τὰ λοιπὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, δι' οὗ ἰδίως δυνάμεθα, καταλλήλως διευθυνομένου, νὰ ἐξεγείρωμεν πάσας τὰς ἐν τῇ μικρᾷ ψυχῇ εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς τάσεις καὶ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ἀγάπην παντὸς ἀληθοῦς, ἀγαθοῦ καὶ ὡραίου. Ἀλλ' ἵνα τὸ παίγνιον καὶ αἱ πνευματικαὶ τέρψεις φέρωσι τ' ἀγαθοποιὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ διατηρηθῇ πρὸ πάντων ἡ ἀφέλεια καὶ ἀθωότης τοῦ παιδὸς, ἡ θελκτικὴ ἐκείνη παιδικὴ χαρὰ, ἣν παρατηροῦμεν εἰς πᾶσαν ἀδιάφθορον καὶ ἀγνὴν φύσιν, ἧς ἡ καρδία πάλλει εἰς τὴν θέαν ὡραίου ἄνθους, εἰς τὸ ἄκουσμα κελαδήματος πτηνοῦ, καὶ συγκινεῖται ἐκ τῶν χροιῶν καὶ

τῶν σχημάτων τῶν νεφῶν, τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἢ ἄλλων φυσικῶν φαινομένων. Πῶς ὅμως νὰ ἐξεγερθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ ἡ τοιαύτη παιδικὴ χαρά, ὁ ἄφευκτος οὗτος πρὸς πᾶν ἀγαθὸν αἴσθημα ἱερὸς ἐνθουσιασμὸς, ὅταν τὸ παιδίον οὐδέποτε παρετήρησε τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἰς τοὺς γονεῖς του, καὶ ὅταν ἀπ' ἐναντίας μικρόθεν ἐσυνείθισε καὶ αὐτὸ ἀκόμη ν' ἀδιαφορῇ περὶ παντὸς ὡραίου, ἀγαθοῦ καὶ ὁσίου, νὰ θεωρῇ δὲ ὡς τὸ μόνον τέρμα ὅλης τῆς ἀγωγῆς καὶ ὑπάρξεώς του αὐτὴν τὴν ἐπιπόλαιον καὶ πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν τῆς παρ' ἀνθρώποις εὐδοκιμήσεως; Ὁμοιάζει τὸ τοιοῦτον δυστυχὲς πλάσμα πρὸς καρπὸν καταπίπτοντα πρὸ τῆς πλήρους ὡριμάνσεώς του.

Ὦ μητέρες! μόνον σεῖς δύνασθε νὰ προφυλάξητε τὰ τέκνα σας ἐκ τοῦ ὀλέθρου τούτου· μόναι σεῖς μετὰ τοῦ γάλακτός σας ἀκόμη δύνασθε νὰ ἐνσταλάξητε πᾶν ἱερὸν καὶ ὡραῖον εἰς τὰς μικρὰς αὐτῶν ψυχὰς καὶ νὰ διεγείρητε ἐγκαίρως ἐν αὐταῖς τὸ ἀληθὲς θρησκευτικὸν αἴσθημα, ὅπερ τότε καὶ μόνον καθίσταται ἡ βάσις πάσης ἐν τῷ μέλλοντι τελειοποιήσεως αὐτῶν, πάσης ἠθικῆς ἐξεγέρσεως!

Δικ. Α. Λεκαρδιδου.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Ἡ ἀλήθεια περὶ τοῦ

ΟΦΘΑΛΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΒΕΤΤΑ

Πολλὰ καὶ διάφορα ἐθρυλήθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ Γαμβέττα. Καί τινες μὲν εἶπον ὅτι αὐτὸς ἐξώρυξεν ἑκουσίως τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν του, παθόντα ἐκ τυχαίου τινὸς συμβάντος, ἀλλ' οὐδὲν ἀσφαλὲς ἐγνώσθη περὶ τοῦ πράγματος. Τὴν ἀλήθειαν δὲ γινώσκομεν ἤδη ἔκ τινος ἄρθρου περιεργοτάτου, καταχωρισθέντος ἐν τῇ *Ἑβδομαδιαίᾳ ἰατρικῇ καὶ χειρουργικῇ Ἐφημερίδι*, ὑπὸ τοῦ διασήμου ὀφθαλμιάτρου βαρόνου Φέκκερ, ὅστις ἐξετέλεσε τὴν ἐγχείρησιν τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ Γαμβέττα τῷ 1867.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄρθρον εἶνε τόδε:

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1867 ἑσπέραν τινὰ ἐπανερχόμενος οἴκαδε, εἶδον ἔξω τῆς οἰκίας μου περιπατοῦντας δύο νέους, ὧν ὁ ἕνερός μοι εἶπεν·

— Ἀγαπητέ συνάδελφε, σᾶς περιμένομεν ἐδῶ διὰ νὰ λάβετε τὴν καλοσύνην νὰ μας ὑποδεχθῆτε τώρα ἀμέσως. Σᾶς παρουσιάζω φίλον μου, περὶ οὗ ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω τὴν γνώμην σας.

Εἰσήγαγον ἀμφοτέρους εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἀφ' οὗ προσεκάλεσα τὸν ἀσθενῆ νὰ καθίσῃ ἐν τῷ σκοτεινῷ δωματίῳ παρὰ τῇ λυχνίᾳ, ἠρώτησα τὸν συνάδελφόν μου περὶ τίνος πρόκειται;

— Εὐκόλως θὰ τὸ ἴδετε, μοὶ ἀπεκρίθη καὶ σας παρακαλοῦμεν νὰ μας εἴπητε εἰλικρινῶς τὴν γνώμην σας.

Ὁ ἀσθενὴς ὃν ἐξήτασα εἶχε τῷ ὄντι πάθημα λίαν εὐδιάγνωστον, τουτέστι τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἦτο κατηυλακισμένον ὑπὸ ἀγγείων διεσταλμένων καὶ οὕτως ἦτο ἐξωγκωμένον, ὥστε τὰ βλέφαρα λίαν τεταμένα μόλις ἠδύναντο νὰ καλύψωσι τὸ παραμεμορφωμένον τοῦτο ὄργανον.

Μετὰ ταχεῖαν ἐξέτασιν ἀποταθεὶς πρὸς τὸν ἀσθενῆ μου, τῷ εἶπον·

— Θέλετε νὰ σας ὁμιλήσω εἰλικρινῶς; Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἔχετε νὰ κάμετε εἶνε νὰ ἀπαλλαχθῆτε τοῦ ὀφθαλμοῦ τούτου, ὅστις οὐ μόνον διαρκῶς θὰ σας ἐνοχλῇ, ἀλλὰ εἶνε καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὸν συνάδελφόν του.

— Καὶ πότε; ἠρώτησεν ὁ ἀσθενής.

— Ὅσον τάχιστα.

— Ποίαν ἡμέραν;

— Τὴν Τρίτην ἐὰν ἀγαπᾶτε· (ἦτο δὲ ἡ ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεως Παρασκευή).

— Ποίαν ὥραν;

— Ταῖς δέκα.

— Σᾶς περιμένω, ἀπεκρίθη λακωνικώτατα.

Δὲν ἠδυνήθην νὰ καταστείλω τὴν ἔκπληξίν μου καὶ παρετήρησα μετὰ προσοχῆς τὸν νεανίαν, ὅστις μετὰ τοσαύτης ἀταραξίας ἀπεδέχετο ἐγχείρησιν, εἰς ἣν μετὰ πλείστου συνήθως ἐνδοιασμοῦ ὑποβάλλονται οἱ ἀσθενεῖς. Τὸ πρόσωπόν του ἠκτινοβόλει ἐξ εὐφυΐας ἐμφαίνον δραστήριον χαρακτῆρα· ὁ λόγος του ἦτο ζωηρός, ταχὺς, ἁρμονικὸς μετ' ἐλαφρᾶς τινος προφορᾶς μεσημβρινῆς.

Εἶχον ἐνώπιόν μου τὸν Λέοντα Γαμβέττην, ὁ δὲ μετ' αὐτοῦ συνάδελφός μου ἦτο ὁ κ. Φιεζάλ, λίαν γνωστός μου. Οὗτος δέ μοι εἶπε·

— Εἶμαι ἐντελῶς τῆς γνώμης σας· ἕνεκα τῆς δυσκολίας, μεθ' ἧς τὰ βλέφαρα καλύπτουσι τὸν ἐξωγκωμένον ὀφθαλμὸν, ἐὰν ὀλίγον τι ἐνοχληθῇ, ἐὰν ὀλίγον τι κοπιάσῃ τὸ πάσχον ὄργανον ἐρεθίζεται, φλεγμαίνει, πόνεῖ καὶ καθιστᾷ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀδύνατον τὴν λειτουργίαν καὶ τοῦ ἑτέρου ὀφθαλμοῦ».

Ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ὁ ἀσθενὴς τίνι τρόπῳ ἀπώλεσε τὸν ὀφθαλμόν, μοὶ διηγήθη ὅτι παῖς ὢν εἰσῆλθέ ποτε εἰς ἐργαστήριον τορνευτοῦ· ἐν ᾧ δὲ παρετήρει μετὰ περιεργίας αὐτὸν ἐργαζόμενον, αἴφνης ἐργαλεῖον διεκφυγὸν τῶν χειρῶν του, ἔπληξε βαθύτατα τὸν δεξιὸν τοῦ παιδὸς ὀφθαλμόν, ἐξ οὗ ἀνεπτύχθη τραυματικὸν ὑπόχυμα μετὰ πάντων τῶν δυσαρέστων αὐτοῦ παρεπομένων καὶ ὑπερμέτρως ἐξωγκώθη ὁ ὀφθαλμός, ὁ ὑποβληθεὶς εἰς τὴν ἐμὴν ἐξέτασιν.

Ἑκατέρωθεν λοιπὸν ἐγένετο ἀπόφασις ταχέως, καὶ νομίζω ὅτι οὐχὶ ἀδίκως ἔγραψα μετὰ δωδεκαετίαν ἐν τῇ *Ὀφθαλμικῇ χειρουργικῇ* μου τάς δε τὰς λέξεις·

«Εἴπερ τις καὶ ἄλλος γινώσκω ὁπόσον εὐθύνεται κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἰατρὸς,

διότι ἔλλειψις ἀποφάσεώς μου ἠδύνατο, ἀφίνουσα τὸ στάδιον ἐλεύθερον εἰς ἐρεθισμὸν ἐκ συμπαθείας τοῦ νοσοῦντος μέλους προερχόμενον παρά τινι τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἠδύνατο, λέγω, νὰ ἐπιδράσῃ σημαντικώτατα ἐπὶ τὴν τύχην τῆς θετῆς πατρίδος μου».

—

Κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ βοηθοῦ μου ἰατροῦ Βορέλη, εἰσηρχόμην εἰς τὸ μέτριον οἴκημα ὅπερ εἶχε τότε ὁ Γαμβέττας κατὰ τὴν ὁδὸν Βοναπάρτου. Εὗρον δ' ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἰατροῦ Φιεζάλ πολλοὺς φίλους ἐλθόντας ἵνα παρασταθῶσι κατὰ τὴν ἐγχείρησιν. Ὁ ἀσθενὴς κατεκλίθη θαρραλέος καὶ τὸν ὑπεβάλομεν εἰς τὴν εἰσπνοὴν τοῦ αἰθέρος. Ὑπὸ νέας δὲ πάλιν ἐκπλήξεως κατελήφθην διότι, πρὶν ἢ παρέλθῃ ἓν λεπτὸν τῆς ὥρας ὁ ἀσθενὴς εἶχεν ἤδη ἀποκοιμηθῆ. Ὥστε ἡ ἐγχείρησις ἐγένετο ἁπλῶς καὶ μετὰ πλείστης ὅσης ταχύτητος, προκειμένου μάλιστα περὶ ἐκτομῆς ὀφθαλμοῦ ἀπιοσχήμου, ἔχοντος μῆκος διπλάσιον τοῦ φυσικοῦ καὶ διάμετρον ἀπὸ τῶν ὄπισθεν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν πέντε περίπου ὑφεκατομμέτρων.

Ἡ μεγίστη ταχύτης μεθ' ἧς ὁ ἀσθενὴς ἀπεκοιμήθη μ' ἐξέπληξε σφόδρα· ὑπέμεινε δὲ ὁ Γαμβέττας τὸ πρῶτον πνῖγος ἄνευ τινὸς ἐκδηλώσεως ἀγωνίας, ἣν συνήθως αἰσθάνεται τις ἅμα τῇ εἰσπνοῇ τοῦ αἰθέρος.

Ἡ θεραπεία ἐβάδισε λίαν ταχέως καὶ μετὰ τρεῖς μόνον ἡμέρας ὁ ἀσθενὴς ἦτο ἐπὶ ποδός. Κατὰ τὰς πρώτας δὲ ἡμέρας καθ' ἃς τὸν ἐπεσκεπτόμην καθ' ἑκάστην, παρετήρησα τὴν παράφορον σπουδὴν τῶν περὶ τὸν νεαρὸν δικηγόρον πολυπληθῶν αὐτοῦ φίλων. Δὲν ἠδυνάμην νὰ νοήσω τὴν τοσαύτην προθυμίαν καὶ τέλος ὑπὸ περιεργίας κινούμενος ἠρώτησά τινα τῶν πιστῶν ἑταίρων·

— Δέν μοι λέγετε, παρακαλῶ, τί πρᾶγμα εἶνε ὁ Γαμβέττας σας αὐτός, τὸν ὁποῖον τόσον λατρεύετε; Καὶ ὅμως ὅλοι ἐδῶ εἶσθε νέοι καὶ ὁμήλικοι σχεδόν.

— Ἀ! μ' ἀπεκρίθη, δέν τον γνωρίζετε ἀκόμα, ἀλλὰ θὰ τον ἰδῆτε μίαν ἡμέραν!

—

Ἕνεκα τῆς ἐγχειρήσεως ἐκείνης σχετισθεὶς πρὸς τὸν Γαμβέτταν, ἔλαβον βραδύτερον πολλὰς ἀφορμὰς νὰ τον ἐκτιμήσω. Εἶπον ἀνωτέρω πόσον μ' ἐξέπληξεν ἡ γοητὶς δύναμις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν φίλων. Ὁσάκις δὲ ἤρχετο εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ παρεκάθητο ἐν τῇ τραπέζῃ μου μετὰ διαφόρων τὰ πολιτικὰ φρονήματα ἀνθρώπων, ἦτο ὄντως λίαν εὐφρόσυνον πρᾶγμα νὰ ἐβλέπετε πόσον κατέθελγε τοὺς πάντας ἀνεξαιρέτως.

Εἶχε τὴν λεγομένην μνήμην τῆς καρδίας εἰς τὸν ὕπατον βαθμόν, καὶ διαφυλάττω ὡς κειμήλιον ἐπιστολήν του τῆς 20 Ἰουλίου 1870, τρία περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἐγχείρησιν, δι' ἧς συνιστῶν μοι ἀσθενῆ τινα, λαμβάνει ἐκ τούτου ἀφορμὴν καὶ μοι διαδηλοῖ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν μοι ὤφειλεν ἐπὶ τῇ θεραπείᾳ του, διὰ θερμοτάτων καὶ περιποιητικωτάτων ἐκφράσεων.

Μία δὲ τῶν ἀρετῶν τοῦ Γαμβέττα, πολύτιμος μάλιστα εἰς τὸν κλάδον ἡμῶν ἦτο καὶ αὕτη, ὅτι δῆλα δὴ ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐνεπιστεύετο δικαίως ἢ ἀδίκως εἴς τινα ἰατρὸν, ἐξηκολούθει διὰ βίου τιμῶν αὐτόν. Καὶ κατὰ τοῦτο δὲ εἶχε πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Μιραμπώ, πρὸς ὃν καὶ ἄλλας ἀρετὰς εἶχε κοινάς. Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, καθ' ὅσον ὁ Γαμβέττας ἀνέβαινεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δημοτικότητος καὶ ἐγίνετο μᾶλλον δυσπρόσιτος πρὸς τοὺς μὴ οἰκειότατα πρὸς αὐτὸν συνδεδεμένους καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὸν ἔβλεπον σπανιώτερον τοῦ συνήθους. Ἀρτίως δὲ ἀπέδειξεν ὅτι κατ' οὐδὲν ἐμειώθη ἡ πρός με πίστις καὶ πεποίθησις αὐτοῦ.

Ὄντως δὲ ἡ πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἰατρὸν ἔμμονος πίστις καὶ ἀδιάσειστος πεποίθησις εἶνε συνήθως ἴδιον τῶν μεγάλων διανοιῶν καὶ τῶν μεγάλων καρδιῶν. Καὶ ἡ μὲν διάνοια βοηθεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκλογήν, ἡ δὲ καρδία εἰς τὴν ἐμμονήν.

α.

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους

—

Περίεργον πίνακα δύναται νὰ συγκεντρώσῃ τις ἐκ τοῦ εἰς τὴν Βουλὴν ὑποβληθέντος προϋπολογισμοῦ τοῦ 1883 δεικνύοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων, ὅσα ἀναφέρονται ἐν αὐτῷ μισθοδοτούμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὡς ἐπησχολημένα εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας τοῦ κράτους. Κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦτον:

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐπασχολεῖ εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας αὐτοῦ τὸ ἑξῆς προσωπικόν:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὑπουργείου	85
Ἐν τῷ γεν. λογιστηρίῳ	28
Ἐν τῷ ἐλεγκτ. συνεδρίῳ	39
Ἐν τῷ σφραγιστηρίῳ	33
Ἐν τῷ τυπογραφείῳ	47
Ἐν τοῖς μεταλλείοις	13
Ἐν τοῖς ἅλασι	36
Ἐν τῷ γεωμετρικῷ κλάδῳ	59
Ἐν τοῖς ταμείοις	536
Ἐν ταῖς ἐφορίαις	231
Ἐν τῇ δασονομικῇ ὑπηρεσίᾳ	607
Ἐν ὅλῳ	1,714

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπασχολεῖ:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ	20
Ἐν ταῖς πρεσβείαις	44
Ἐν τοῖς προξενείοις	160
Ἐν ὅλῳ	224

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ἐπασχολεῖ:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ	15
Ἐν τῷ ἀρείῳ πάγῳ	29
Ἐν τοῖς ἐφετείοις	53
Ἐν τοῖς πρωτοδικείοις	267
Ἐν τοῖς εἰρηνοδικείοις	470
Ἐν ταῖς φυλακαῖς τῶν ὑποδίκων	43
Ἐν ὅλῳ	877

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπασχολεῖ:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ	40
Ἐν ταῖς νομαρχίαις	128
Ἐν τοῖς ἐπαρχείοις	301
Ἐν τοῖς ἀρχειοφυλακείοις	17
Ἐν τῇ διοικ. ἀστυνομ. Ἀθην. καὶ Πειρ.	236
Ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ τοῖς σωφρονιστηρ.	128
Ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑγείᾳ	97
Ἐν τῷ σχολείῳ τῶν τεχνῶν	33
Ἐν τῷ δενδροκομείῳ	9
Ἐν τῇ ταχυδρομικῇ ὑπηρεσίᾳ	414
Ἐν τῇ τηλεγραφικῇ »	734
Ἐν τοῖς δημοσίοις ἔργοις	93
Ἐν ὅλῳ	2,230

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας ἐπασχολεῖ:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ	20
Ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ καὶ λοιπῇ ἐκκλησίᾳ	61
Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ	68
Ἐν τῇ ἀστυκλινικῇ	7
Ἐν ταῖς δημοσίαις βιβλιοθήκαις	15
Ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ	3
Ἐν τῷ βοταν. κήπῳ	3
Ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ὑπηρεσίᾳ	9
Διὰ τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐκπαίδευσιν	187
Διὰ τὴν ἐν τοῖς ἑλλ. σχολείοις »	417
Διὰ τὴν ἐν τοῖς διδασκαλείοις »	60
Ἐν ὅλῳ	850

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐπασχολεῖ:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ	109
Ἐν τῷ μηχανικῷ	1490
Ἐν τῷ πυροβολικῷ καὶ τῷ ὁπλοστασίῳ	2898
Ἐν τῷ ἱππικῷ	1500
Ἐν τῷ πεζικῷ καὶ τοῖς εὐζώνοις	17019
Ἐν τῇ διοικήσει νοσοκόμων	418
Ἐν ταῖς γενικαῖς ὑπηρεσίαις	812
Ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ	218
Ἐν τῇ χωροφυλακῇ	4998
Ἐν ὅλῳ	29,462

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐπασχολεῖ:

Ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ	29
Ἐν τῷ ναυστάθμῳ	262
Ἐν τῇ λιμενικῇ ὑπηρεσίᾳ	186
Ἐν τοῖς πληρώμασι τῶν πλοίων	1784
Ἐν τῇ σχολῇ τῶν τορπιλλῶν	100
Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν φάρων καὶ φανῶν	181
Ἐν ὅλῳ	2,542

Ὥστε ἡ μὲν ὑπηρεσία τῶν πέντε πρώτων ὑπουργείων ἐπασχολεῖ 5,894 πρόσωπα, ἡ δὲ τῶν δύο τελευταίων 32,004.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

—

Ἡ θελκτικὴ κυρία Μ* συνήντησεν ἕν τινι ἐπισκέψει τὸν κ. Ν* καὶ τὸν ἠρώτησε διατί δὲν τὸν βλέπει πλέον.

— Μήπως, προσέθηκεν, ἐξ αἰτίας τοῦ μικροῦ κοσοῦ, τὸ ὁποῖον μοι ὀφείλετε ἀπὸ τὰ χαρτιά;

— Ὄχι, κυρία, ἀπήντησεν ἐκεῖνος μετὰ φιλοφροσύνης, δὲν μ' ἐμποδίζει αὐτὸ νὰ σᾶς βλέπω, διότι ἂν δὲν ἐπληρώθητε, πάλιν σεῖς εἶσθε ἡ αἰτία.

— Καὶ γιατί;

— Γιατί ὅταν σᾶς βλέπω... λησμονῶ κάθε ἄλλο πρᾶγμα.

* * *

Ἠρώτησέ τις τὸν Μίλτωνα:

— Διατί δύναται ἡγεμονόπαις ν' ἀναλάβῃ τὸ βασιλικὸν ζέμμα εἰς ἡλικίαν δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἐνῷ δὲν δύναται νὰ νυμφευθῇ πρὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους;

— Διότι, ἀπήντησεν ὁ μέγας ἄγγλος ποιητής, εἶν' εὐκολώτερον νὰ κυβερνήσῃ τις ἓν βασίλειον παρὰ μίαν γυναῖκα.

* * *

Μικρὸς *μάγκας* ἐζήτησε «μισὸ ψωμί» ἀπὸ τὸν ἀρτοποιὸν Σ*.

— Αὐτὸ δὲν εἶνε μισή δκά, λέγει ὁ μικρὸς ζυγίζων αὐτὸ εἰς τὴν χεῖρά του·

— Τί σὲ μέλει, λέγει ὁ ψωμᾶς· καλλίτερα γιὰ 'σένα, δὲν ἔχεις νὰ σηκώσῃς πολὺ βάρος.

— Ὅσῳ γιὰ μένα, κὺρ ψωμᾶ, μὴν πειράζεσαι, λέγει ὁ *μάγκας* καὶ ῥίψας τὰ λεπτὰ φεύγει δρομαίως.

— Αἴ, μικρέ, τὰ λεπτὰ εἶνε ὀλιγώτερα.

— Καλλίτερα γιὰ σένα. Ἔχεις ὀλιγώτερα νὰ μετρήσῃς, φωνάζει ἐκεῖνος ἀπὸ μακρὰν πηδῶν ὑπὸ χαρᾶς.

* * *

Ὁ τραπεζίτης Ο* πηγαίνει νὰ κοιμηθῇ.

Αἴφνης νομίζει ὅτι ἀκούει κρότον ἐν τῷ δωματίῳ του· κωδωνίζει, ὁ ὑπηρέτης σπεύδει καὶ ὁ τραπεζίτης ἔντρομος τῷ λέγει:

— Κάποιος κλέπτης εἶν' ἐδῶ μέσα.

Ὁ ὑπηρέτης ἐρευνᾷ πανταχοῦ καὶ μὴ εὑρίσκων κανένα, ἑτοιμάζεται ν' ἀπέλθῃ.

Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπαναλαμβάνει :

— Καὶ ὅμως εἶμαι βέβαιος πῶς κάποιος κλέπτης εἶνε 'ς τὴν κάμαρά μου.

— Ἀφέντη, μόνον ἐσεῖς εἶσθ' ἐδῶ . . .

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Οὐδὲν μέγα κατορθοῦται ταχέως· τοῦτο εἶνε νόμος τῆς φύσεως.

Τοῦ σώματος ἡ ἀσχημία δὲν ἀσχημίζει ποτὲ ὡραίαν ψυχήν, ἀλλὰ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἀντανακλᾶται ἐπὶ τοῦ σώματος.

Τὸ σῶμα εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἡ θήκη, ἐν ᾗ ἡ φύσις ἐνέκλεισε τὴν ψυχὴν ἡμῶν . . . Δὲν εἶνε δὲ ἡ θήκη ἡ καθιστῶσα τὴν λεπίδα τοῦ ξίφους καλὴν ἢ κακήν.

Συμπαθὴς μορφὴ εἶνε σύστασις ἄφωνος.

Οὕτως ὁρίζουσιν οἱ στωϊκοὶ τὸ θάρρος : Εἶνε, λέγουσιν, ἡ ἀρετὴ ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ περιεργία συνυπάρχει μετὰ τῆς κακοβουλίας.

Ἡ ἀκολασία.— Ἀκολούθει με, κόρη μου· ἔλα νὰ ἐκτελέσῃς ἐδῶ τὸ ἔργον σου.

Ἡ ἀθλιότης. — Σὲ ἀκολουθῶ· ἀλλὰ ποῦ πηγαίνομεν ;

Ἡ ἀκολασία.— Ἐδῶ . . . . εἰς τὸν οἶκον αὐτὸν κατοικεῖ νεανίας, ὅστις χάριν ἐμοῦ κατεσπατάλησεν ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός του. Ὅταν λοιπὸν εἶδα ὅτι δὲν εἶχε πλέον τὰ μέσα νὰ μὲ συντηρήσῃ, παρεχώρησα εἰς αὐτὸν σέ, κόρη μου· μετὰ σοῦ θὰ περάσῃ τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατ' ἀγγλικήν τινα ἐφημερίδα, νέων ἀνασκαφῶν γενομένων ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου ὑπὸ τοῦ Χορμουζ Ῥουσσᾶν, ἀνευρέθησαν δέκα περίπου βαβυλωνικὰ ἀντικείμενα τέχνης, κύλινδροι τινὲς καὶ πινακίδες, φέρουσαι σφηνοειδεῖς ἐπιγραφάς. Πάντα τ' ἀνευρεθέντα ἀπεστάλησαν εἰς Λονδῖνον.

Ἐν Βερολίνῳ ζήτημα τῆς ἡμέρας ἦτο ἐπ' ἐσχάτων ἡ ἀπόφασις τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ τοῦ νὰ ἀφήσῃ νὰ φυῇ τὸ λευκὸν γένειόν του, ὅπερ παρέχει εἰς τὴν ὄψιν του χαρακτῆρα ὅλως διάφορον τῆς συνήθους ἐκφράσεώς του. Εἰς πολλὰ τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου ὁ ἀρχιγραμματεὺς εἶπεν ὅτι τὸ γένειόν του ἀφῆκε νὰ αὐξήσῃ χάριν τῆς ὑγείας του, θέλων διὰ τούτου νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τοὺς νευρικοὺς πόνους οἵτινες τὸν βασανίζουσι. «Ἐν Παρζίν, εἶπε, προφυλάττομαι διὰ σκούφου φέροντος παρωτίδας, τὰς ὁποίας καταβιβάζω ἐπὶ τῶν παρειῶν· ἀλλ' ἐὰν ἐφαινόμην οὕτω εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Βερολίνου, θὰ μὲ παρηκολούθουν ὅλοι οἱ ἀγυιόπαιδες ὡς τὸν μακαρίτην στρατάρχην Βράγγελ». Προσέθηκε δὲ ὁ Βίσμαρκ ὅτι θὰ μετέβαινε συχνότερον εἰς τὸ Κοινοβούλιον, ἐὰν αἱ συνεδριάσεις ἐγίνοντο τὸ δεῖλι καὶ οὐχὶ τὴν πρωΐαν, διότι ἠσθάνετο ἑαυτὸν πολὺ καλλίτερα μετὰ ἄφθονον γεῦμα.

Οἱ πρό τινος ἐν τῷ οὐρανῷ φανέντες δύο κομῆται ἐπροξένησαν ζωηροτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Κινέζους. Ἡ λάμπουσα αὐτῶν κόμη ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Οὐρανίου Κράτους ὡς ἡ φλογερὰ σπάθη τῆς θείας ἐκδικήσεως.

Τούτου ἕνεκα εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κομήτου ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὸν διάταγμα διαλαμβάνον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἀπόφασιν εἶχε νὰ δειχθῇ αὐστηρότατος πρὸς τοὺς ἀσυνειδήτους ἐκείνους ὑπαλλήλους, οἵτινες ἀποκρύπτοντες τὴν ἀθλίαν τοῦ λαοῦ κατάστασιν εἶχον προκαλέσει τὴν ὀργὴν τοῦ Οὐρανοῦ κατὰ τῆς Κίνας. Ἐπομένως ἔρευνα αὐστηροτάτη ἤρξατο, ἥτις ἴσως θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νέαν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν.

Ὁ πρόεδρος τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας ἀπένειμεν ἐσχάτως χρυσοῦν μετάλλιον τιμῆς πρώτης τάξεως εἰς τὴν δεσποινίδα Proust, ἥτις τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1870 διεκρίθη ἐπὶ γενναιότητι κομίσασα ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως ταύτης καὶ προστατεύσασα κατὰ τὴν αὐτὴν μάχην τὴν ὑποχώρησιν ἀκροβολιστοῦ τινος πετρωμένου, οὗτινος τοιουτοτρόπως ἔσωσε τὴν ζωήν.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἐὰν θέλετε νὰ πίνετε ἐξαίρετον καφέν, παραγγείλατε εἰς τὴν ὑπηρέτριάν σας ὅταν τὸν καβουρδίζῃ νὰ ῥίψῃ ἐντὸς μικρὸν κρόμμυον ἀκέραιον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ φλοιοῦ. Τοῦτο ἀρκεῖ ἵνα ὁ καφὲς προσλάβῃ τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην γεῦσιν καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ περιφήμου καφὲ τῆς Μέκας.

Κυρία Θ*.

ΑΘΗΝΗΣΙ. — ΤΥΠΟΙΣ ΚΩΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΟΜΟΝΟΙΑΣ»